

OROL

ČASOPIS PRE ZÁBAVU A POUČENIE.

Zodpovedný redaktor:

ANDREJ TRUCHLÝ - SYTNIANSKY.

Roč. V.

Turč. Sv. Martin, 15. Mája 1874.

Číslo 4.

Na matkinej mohyle.

Príd že ešte, príd ešte raz
K nám, matí naša drahá,
K tebe sa tam každého z nás
Pod chvílou srdce ťahá.

A keby si, jaké chvíle
Trávime tu, videla,
Iste by si deti milé
Ponavštívít zletela.

O samote, v otupnosti
Berieme sa cez ten svet,
Zahladení k minulosti,
Tu útechy pre nás niet.

Zahladení na tie dni tam,
Na ten náš tam rodní kraj,
Kde usmieval z teba sa nám,
Z líca tvojho zemský raj.

Všetko to tam! ešte k tomu
Opustilo mnoho nás:
Či vieš, život náš sme komu
Chceli dávať každý čas?

A čo je s tým, čo je s nami?
Čo že, drahá, stalo sa?
Nádeje tam za horami!
Uschly jak len tá rosa.

A miesto nich, kde viazneme
Kebys, drahá, spatrila,
Znechcelo by sa ti zeme,
Nazpät bys sa vrátila.

Teba pokoj tam ovieva,
Anjelský tam slýchaš spev,
A nám v duši sa prelieva
Hlboký žiaľ, lúty hnev.

Len keď sa tam preniesieme
K tebe, drahá, v rodní kraj,
Na chvílu si spomenieme,
Že i nám bol kvitol máj.

R. 1855.

Z pozostalých rukopisov ¹⁾ *Ludovíta Štúra.*

¹⁾ Pritomnú básenku nášho nezapomenuteľného *Ludovíta* doručil nám nedávno priateľ náš, najmladší jeho brat, Janko Štúr a píše nám o nej toto: „Záhlavie nemá žiadneho, bo to bolo len vyliatie jeho citov na kúštoku papiera, jako ste ho videli, a sdelenie jich s rodinným kruhom; ja som to medzi kruz moju sestru u neb. K. Š. opatrovanými písmami našiel.“ I podávajúc básenku túto, možno že labutiú pieseň *Ludovítovu*, či. obecnstvu svojmu, myslíme že sa ňou veľmi zavďačíme a ku sbieraniu *Ludovítových* rukopisov, jako i pozostalých spisov iných našich zvečnelých spisovateľov obecnstvo slovenské povzbudíme. Keď iné národy i tie najmenšie data a práce nektorého svojho zvečnelého spisovateľa a velikána sbierajú a uverejňujú, prečo by sme i my to nerobili?!

Red.

Kubove príhody.

Prostonárodnia poviestka.

Bol že to šuhaj volakedýsi, ten náš Kubo! Celé leto minulo sa mu na holiach na šalaši, dolu do dediny ani nenakukol.

I nevedel už ani, kde je čo v dedine ani čo je čije.

Podjaseň, keď mali prísť košarovať role do pola, povedal mu otec, aby pokošaroval tú roľu, čo tam mali na pokraj hory. Kubo zohnal ovce z hole na polia, postavil košiara a pokošaroval roľu, že v tej mohlo urodíť sa toho žitka raz tolko, jako na susedovej.

Otec na to príde ku košiaru a poškrabe sa za ušima:

„Ej bystú dade, Kubo; čože si ty to urobil?“

„Nuž čo? Pokošaroval som vám zem!“

„Pokošaroval si veru susedovu, ale nie moju.“

„Kýho befaha, že susedovu!?“

„A už to inak nemáš; z tohto sa nám rola neomastí.“

„A veď by som sa bol prisahal, že je toto naša. No ale, nič to preto. Každéj veci spôsob; i tomu spomôžeme.“

Zavolať si honelníka na pomoc a chytili oba zem jedon za jedon a druhý za druhý koniec, jako nejaký obrus a prehodili so všetkou omastou na svoju vlastniu roľu. Tak bola rola omastená. Otec šiel s pokojom domov a Kubo do koliby.

O chvíľu vynde von — len čo ti nevidí?

Vyriastla zakiaľ na roli konopa a to taká až do neba!

Chytil sa Kubo rozumu a poď za živa do neba. Tatam výskriabal sa vám po tej konope jako dáky chrúst, že on už tam bude na Abrahámovej lúke ovce pásavať. Jaj, ale mu tam ovce pást nedali a on inšie robiť nevedel. Dobre by mu vraj bolo bývalo so všetkým, len že on takto bez tej milej robotičky hrozne unúval sa. Sislo mu i na um, že čo je tu dolu s jeho košiarom a s jeho ovcami. Nuž v tom už len čím skôr chcel tu dolu byť.

Hore bolo ľahko, ale dolu jako?

Na zemi bola zakiaľ búrka a konopu mu zvalila. Skočit? To bolo pri vysoko. Krydla? Tie mu nenarástly. Zachytil sa on po nebi povrazníkov hľadať, ale tam povrazníkov nebolo, ba ani z čoho povraz usúkať. Vrátil sa znovu ku dverom neba a škrabal sa za ušima, čo si tu počat. V tom zazre za dverma plný sud otrúb. Usúkal si z nich motúz, ktorý mu síce dosahoval, ale bol pritenký. Báľ sa, aby sa mu nepretrhol hneď pri vrchu a on aby takto nezgägol dolu a neodgägol na večné časy. Splietol si ho teda vo dvoje a spúšťal sa už potom smelo dolu. Pekne zliezol až na koniec motúza; ale bol ešte ďaleko od zeme. Poručeno Bohu i tak! Zadmúril oči, aby ani nevidel kolko letí, — a skočil! Letel jako anjel a padol jako čert, — zaryl sa až po uši do zeme!

Jako že tu von? Hja načím pohnúť rozumom! Rozbehol sa domov po motyku a gracu a vykopal, vyhrabal sa von. Ej čiže si vydýchol, ani kto si sto centov z pliec zhodí!

Potom doma druhej roboty nebolo, iba postarať sa o ten mily ohriev na zimu.

Zabral sa on, viete, tam do toho vysokého javoria, drevo rúbať a vzal si sekeru — tú s tým veličíznym obuchom. Na to by nebol ani pomyslel, čo v tom obuchu trčí. Položí si sekeru na plece a ide. Tu ti mu začnú škorce štebotat za ušima. Obzerá sa, ale nič nevidí; a preca vždy mu to za ušima šteboce.

„Pane Bože, kdeže sú už teraz tie škorce, či sú v mojej hlave a či v tom obuchu? Len tu dakde byť musejú!“

Hlavu najprv tresnúť dakde o skalú? Ej to by preca bolelo! Pochytil teda sekeru a treskol tým obuchom o skalú. Vysypalo sa z neho tolko škorcov, jako čoby z pol sveta boli utiahli sa na zimovisko do toho obucha.

Co teraz s nimi?

Vreca nemal, ale do jedného vreca ani by neboli sa vpratali. Mal na šťastie sebou dlhý tenký povrázok, na ten jich skoro po-

stýkal a aby mu to nezavadzalo, okrutil okolo seba a podskočil od radosti, jako si on to dobre poradil. Lež v tom rozopnú sa milým skorcom krydla a človeka podchytia a vynesú vysoko hore do povetria. Milý Kubo lietel s nimi tam dakde ponad čierne more.

Tam, jako zazreli ho India, sbehly sa na brehy a kričali:

„Černokňažník, černokňažník letí; zraz ho, zviaž ho!“

Dopočul, ale tak, že mu to volajú:

„Rozviaž, rozviaž!“

Rozviazal povrázok a zbavil sa krydel — ale privčas.

Ďaleko od brehu odcupol do šireho mora. No, plávala tadial ryba po vrchu vody, na tú treskol, že hned zgägla a vyvrátila sa hore bruchom. Víťaz Kubo posadil sa na ňu jako na koňa. Ale čože? Keď tu pripáli dvanásť párov volov za refaz, refaz trhala sa, ale Kubu s tou rybou nevládali na breh vytiahnuť. Bolo by to všetko tam zkazu vzalo. Na vela dobehol ku brehu jeden *bezruk* (človek bezruký, nemajúci rúkú). Ten pochytil rybu i s Kubom jako pierce a ukazoval jako na dlani divákovi, ktorí na to iba ústa otvárali a to tak veľiké ústa, že ten bezruk strčil to všetko tomu pokonému do papuli. Tento potom zaplatil za kašu. Lebo aby mu to vyňali, musel nasypať *nahému* plnú kapsu peňazí, ktoré bezruk podelil. Dolezlo sa každému, ešte i jednomu *slépému* žobrákovi, ktorí za to dovedol nášho Kubika z tých ďalekých krajín domov.

Doma, jako bol, viezol raz do mlyna raz na chlieb zomleť. Zastal pred mlynom a zastrčil bič do blata, aby nestratil sa mu. Bič iste nestratil sa, kým on z voza poskladal; — ale páčte len zase to čudo! Bičisko (porisko) vyrástlo mu zakiaľ na vysokú osyku a bič triasol sa jej vo vrcholci zakosídlený. Nič to preto! Mal Kubo dlhé vlasy, chytil sa za šticu, vymrštil sa tak hore do pove-

tria a odlomil si vrštek osyky i s bičom, just tolko, kolko mu bolo treba na bičisko. Šibol kone a bol — doma.

Raz potom veľmi ochorel.

Pomôcť mu nemohly ani všetky baby sveta ani všetci veštíci, hoc posháňali všelijaké lieky i zelinky. A už by bol nemilo Bohu odkapal. Ale raz v noci prisnilo sa mu, že čoby tam choroba, žeby len podviňal sa a nachytil si do starého hrncu rýb a rakov a najjedol sa jích do chuti. Bolo to just v tú noc pred Jánom Krstiteľom. Na deň na Jána podviňal sa a ide s tým starým hrncem na jarok. Tu celý potok zamrznutý jako sklo! Trepe tým hrncem na lad, že si vybije prierubu (prierubu); ale hrniec roztrepal sa mu na marné kúsky. Nahneval sa, zchytil svoju vlastniu hlavu z pliec a pleštil ňou o lad. Hned urobila sa mu prieluba.

Ale do čoho tu už chytat? Pobral sa domov pre druhý hrniec. Jako ide, počuje tam v jednom humne mlátiť.

„Ej, čože toto za robota — o Jáne a mláta!“

Ide ta a tam naozaj mláti gazda pšenicu i s tromi kohútmi.

Kubo mu povie:

„Či si rozum potratil, že si si najal takých mlacov? Či nevidíš, že čo zrno vymláta, každé vyzobú a prehlnú? Ty blázon ty!“

„Blázon si ty,“ povie mu gazda; „či nevidíš, že bez hlavy po svete chodíš?“

Vtedy opamätal sa náš Kubo, že je naozaj bez hlavy. No, tolko ešte vedel, že si ju naposled tam nechal na tom jarku.

Vrátil sa pre ňu.

Hlava tam bola na lade, ale čože, keď zakiaľ priletely vrany a všetok rozum mu z nej vyzobaly — — — jak ho mal?!

Ale, vraj, potom už nasbíeral si rozumu do hlavy, aby mu prázdna nebola!

Podal *Pavol Dobšinský*.

Záhadka Slovenova.

Nemá sestry, nemá brata —
Má najväčšiu rodinu;
Popred cudzie chodí vráta,
Cudzím sladí hodinu.

Nemá miesta, bez úchyly —
Ač mu patrí polsveta:
Stavajú mu vždy mohyly, —
Jako Fhoenix vylieťa.

Jeho meno straší všade
Od východu k západu:
Nikomu je na závade,
On rozdáva poradu.

Križujú ho — a on v bóli
Dvíha kríz Božieho Syna,
Hlása vieru po okolí:
Nerozumieš? — Tvoja vina!
Z pozostalých rukopisov *Janka Čajaka*.

Z válečnej výpravy chyvskej.

(Zo zápiskov ruského dôstojníka výpravy chyvskej.)

(Pokračovanie).

„Dovoľte mi, vaše blahorodie navrhnuť,“ vytrhol ma z razu z dumania jeden z Kozákov, pritočiac sa bližšie ku mne, „dovoľte mi navrhnuť, aby sme našim koňom kopytá plstou obalili. Nevidíme síce tu nikoho, no lepšie počujeme do dialky. Tá krivoooká háveď má ostré ucho. Jestli obalíme kopytá, pôjdeme jako mačky ticho.“

Návrh ten sa mi líbil.

Zosadneme z koníkov a dáme sa do práce.

Asi o pol hodiny klzame sa ďalej. Z počiatku išlo jazdenie znamenite, dupot vlastných koní neslyšali sme; no nezadlho predrala sa plst, tak že sme prinútení boli zložiť koňom obväzky, ktoré v jazdení prekážaly.

V tom vyletí pták pri samej hlave môjho koníka. Kôň počal triasť sa na celom tele.

„Vašie blahorodie, vidíte tam v pravo?“ ozýva sa za mnou úzkostlivý hlas Kozáka.

Pred malou chvíľou pozoroval som síce i ja sám nečo podozreľého. Neurčité, veľké, tmavé pohyblivé telá, ohnivé body a temný vrkot, zväčšom ma utvrdil v do mnenke, že tu stepní vlci držia hostinu na zdochlom veľblúdivi.

„Sme na pravej ceste,“ podotýkam ja. „tam leží zase zdochnutý kôň. Tadeťo tiahli naši, lebo vidím i hlboké kolaje našich diel“

„Čo je len o to, my neblúdime,“ tešil opäť Kozák, „ale čože to prichádza tamto?“

Zase a práve naproti nám ozýval sa dupot asi dvanásť koní.

„Bôh nám buď milostivý,“ vyvolal úzkostlive Kozák, poznamenal sa krížom a chytro ztrhol ručnicu z ramena.

„Musíme sa poponáhľať,“ a už i druhý Kozak drží ručnicu pripravenú.

Na plecach mojich spočívala krátka anglická dvojka, s nábojom kartáčovým, jaký v podobných prípadoch väčší výsledok nad kulku dokáže. Rychle natiahnem kohútiky, obrátim koňa a ostre pozerám do tmy.

Tmavé postavy, dla pohľadu stádo koní, pohybovalo sa naproti nám.

„Nestrielajte,“ volám na Kozákov, „snaď sú to naši . . .“

„Chyvania!“ zašopce mi Kozák do ucha a chystá sa k výstrelu. Vraník môj napial krk a hlasite zarechtal.

„Tak, to nám ešte zchádzalo,“ pomyslím si a pripravujem ručnicu k obrane.

V tom vyhrknu v ukrutných skokoch okolo nás domnelí jazdci a miznú vo tme.

„Žirafy, žirafy,“ zvolá Kozák.

„Že vás vlci nechcejú roztrhať . . .“ zvolá druhý, „a ja som mal za to, že sú to Chyvania.“

Asi dve hodiny ideme nepretržene ďalej a mohli sme byť asi tridsať verst vzdialení od nášeho tábora. Vraník môj nezdal sa byť unaveným. Lahunký ranní vetrík ochladzovať začal horúci vozduch.

Jako, tam na nebi rozvíjajúca sa žiara bolo by snáď táborenie nášeho predvoja? Nie, to sú preca rannie červánky . . . úsvit denný neďaleký a o našom voji žiadnej pamiatky? Kde môžu byť? Stopy diel, veľblúdov a pechoty sú preca jasne viditeľné. Poponáhľali sme svojich koníkov k rýchlejšej jazde. Dopisy, ktoré som pod košeľou na holých niadrach uschoval, počaly mi jakosi prekážať; otvoril som teda pobočnú tašku, služiacu k uschovaniu podkov, i vložím ta dopisy.

Počalo svať.

Ranní vetrík zmietať hmlami, ktoré slnku ustupovali a pomali ožiarovali sa ďalekosiahle stepy. No vojsko naše nikde, nikde sme nevideli.

„Ti naši nafahovali nohy,“ hovorí netrepežlivo Kozák.

A skutočne, taký pochod previesť možno len vojsku rusko-turkestanskému, navyklému na psotu stepniu.

Sotva že sme ušli opäť kus cesty, zvolá za mnou Kozák:

„Zle bratře, zle! Teraz už tam v pravo nie sú žiadne žirafy . . .“

„O Bože, najmenej dvadsať jich pričádza . . .“

„Teraz nech nám je sám Bôh milostivým . . . Vaše blahodie!“

„Vidím, vidím priateľu!“ dodávam srdnatosti Kozákom, ačkoľvek naraz divné tušenie sa ma zmocnilo a srdce moje mocne búšilo.

Dlhý rad čorvených bodov pohyboval sa na pravej nám strane. Ďalekohľadom poznal som farvu koňstva a zbraň jazdcov . . . naše vojsko to nebolo. Kulovaté kovové štíty blýskaly sa v žiare slnečnej na chrbtach džigitov¹⁾ . . .

¹⁾ Džigiti == bojovníci.

Turkmeni nás vidieť nemohli, lebo sme tiahli v stiene dolinky, kdežto oni sa pohybovali smerom ku kopcu slnkom jasne ožiarčenému.

Dolinka, ktorou sme išli, tiahla sa síce ešte hodný kus cesty, avšak jaknáhle na pokraj dolinky dorazíme — octneme sa na rovine a neujdeme zrakom nepriateľov. I nechal som Kozákov pred sebou jazdiť a nezpúšťal som zrak z pravej strany, zkade náš nepriateľ prepadnúť mohol.

Asi v desať minútach došli sme v ústie dolinky a octli sa na rovine.

Divoký krik, podobný vytiu vlkov ozval sa naraz z radu nepriateľov, keď nás zočili.

Jako krídla psov vyrútili sa nepriateľskí jazdci — tvoriac široký kruh okolo nás . . .

„Neujdeme jim,“ hovoril Kozák obzerajúc sa.

„Bôh je mocný,“ hovorí úzkostlivo druhý.

Užasol som pri pohľade na rýchlosť nepriateľských koní, ktoré nás obkľučovali. A sotva premeriam vzdialenosť — už fíčí povetím strielka rovno proti nám. A opäť druhá, tretia okolo hlavy prelietla a v zem sa zapichla.

„Neujdeme, bratku, preto dolu,“ a rýchle zoskočí uralský Kozák z koňa. V okamihu nasleduje ho druhý . . . a len sám ostal som na koni. Vraník môj, ktorého ryk lúpeživej rotý zdivočil, trhol sebou napred.

Keď Turkmeni manever nás spozorovali, zastali v behu. Znali dobre účinok našich zbraní a mimo to poznali, že tu nemajú čo do činenia s úskokmi, no s vojakmi k obrane pripravenými. Približovali sa krokom na diaľku našich kulí, i hrozili nám svojimi dlhými pikami.

Dvadsať koní som načítal a osemnásť jazdcov.

Dľa všetkého zdali sa byť bojovníkmi lúpežníckej rotý známeho Sadika.

Slnko stúpalo vždy vyššie a my pociťovali sme hrozný smäd.

„Vaše blahorodie,“ zašopce mi Kozák, „tamto myhá sa modrý kopec, ktorého vršok podobá sa na vlas dvojhrbovému veľblúdu, tam je náš predvoj. Tak mi vypravoval aspoň Čerkes včera, ktorý nám vedie veľblúdos.“

Mne sa zdalo, že Kozák má pravdu, lebo viac ako osem verst nemohlo byť naše

vojsko vzdialeno — a vraník za pol hodiny prebehne tento kus cesty.

„Či by si nemal pokúsiť sa o útek?“ . . . prešlo mi to myslou, no nezpúšťal som z očí štíhleho mladíka z hordy protejšej, ktorý na bielom koni ustavične sa zvrátil a ktorému bol bych veľmi rád poslal v úsrety svoju kuľu . . .

„Dlho nás tu nenechajú, lebo môže prísť rýchla pomoc,“ hovorí konečne zkusený Ural, „a preto bych radil vašemu blahorodiu, aby ste ušli na rychlom koníkovi svojom. My tu ostaneme, nech sa deje s nami čokoľvek, snáď dočkáme na pomoc nášho vojska.“

Schválil som návrh Kozákov. Dopisy musia byť v rukách plukovníka. Nezbyvalo nič iného, len Kozákov opustiť a spoľahnúť sa na rychlosť môjho koňa.

Zkočím dolu, upravím sedlo, natrem v pálenom omočeným ručníkom nozdry svojmu koníkovi a vyšvihnem sa v sedlo . . .

Medzi Tukmenmi nastalo hnutie a pochopiac asi smer, kade chcem vyraziť — stiahli sa v stranu, kam som mieril, čo zadní Kozáci kone sputnajúc, chrbtami k sebe sa posadili.

„Zmužile vraníku,“ hovorím koňovi svojmu, „a vám tu Bóh pomáhaj,“ volám Kozákom a už uháňam ďalej . . .

Jako divoká koza bežal so mnou koník, keď tu čosi na stehne zarachotí. Mne sa zdalo, jakoby sa kôň bol potkol — no rychle uháňa opäť ďalej.

I zaskočí mi jedon z lúpežníkov cestu máchajúc pikou v povetrí.

Rana z ručnice — a už sa zvalil krivooký mladík z bieleho svojho koňa.

Nikto mi viac v ceste nebol.

Tenká turkmenská pika zasiahla ma a roztrhla košelu.

„Zmužile vraníku, zmužile,“ šoptám už hlasnejšie a obraciam sa zpiatky.

Revanie lúpežníkov ochabovalo, lebo bežal som nesmierne rychle, keď tu naraz vysilený kôň klesá.

Či je možno, aby šlachetný vraník môj tak chytro zomdlel? . . .

Pohľadím ho — no jaké laknutie!

Zasiahnutý pikou — krvácal, sily ubývalo . . .

Len niekoľko ešte minút, moje drahé zviera. Hľa tam už kopec pôdobný dvojhrbovému veľblúдови — ano, tam už vidím biele kabáty nášho vojska . . .

I klesne ubohé zviera.

Rychle vyskočím zo sedla — vyťahnem revolver — no v tom okamžení ztrhnutý som k zemi rotou lúpežníckou.

Neviem, čo sa so mnou viac dialo.

Chrapot, silné udrenie do čela, nesmierny zápach a pichlavá bolasť na strane . . . to je všetko, na čo sa pamätujem.

Precítil som sa z omračenia. Prudké bolenie hlavy zbavilo ma smyslov. Pálčivé pichanie v loktách a prstoch sdvojnásobnilo bolasť nôh, ktoré slabým provazom sviazané a týmto až na kosť prerezané byly. Nesmierna táto bolasť ma snáď zepamätovala.

Húpala som sa na koni. Pevne držala ma silná ruka na opasku a ja počul som hlasy ľudské, ktoré sa v dupot koňský miešaly . . .

Slyším palbu ručnic . . . opäť padly rany, no v dialke.

Nastalo ticho . . . zase niekoľko temných rán . . . všetko umklo.

„Pohni koňa,“ počujem hlas svojho jazdca, ktorý ma sviazaného unášal, „tým sa chytiť nedáme.“

Hlas tento boi mi cudzí.

Reč . . . nebola ruská.

Poznal som, že sa nachádzam v zajatí. i žiadna nádej nekyne mi na osvobodenie.

Boli to lúpežníci, ktorých som uzrel, keď môj kôň klesol . . .

Dych sa mi tajil, ťažká hlava klesala. Zdalo sa, že sa udusím. A zase ztratil som povedomie . . .

„Zhynul, po ňom je,“ počujem hlas.

„Možno,“ odpovedá druhý, „no ešte slabo dýcha. Mnoho života síce nemá a preto bude po ňom čo najskor.“

„Vinou toho je Hasan svojou kolbou.“

„Jako to ale mohlo inak byť. Ten šajtan sa bránil jako zúfalý. Na čo sa budeš s nim moriť, živého do tábora ho nedonesieš. Zbytočne nás zdržuje.“

„A prečo by nás zdržoval? Ušli sme jim, no a večer budeme doma . . . Sadik zajiste dá pekný chalat¹⁾ zaň . . . To je veľiký tiura.“²⁾

„Či to nenie jedno, priniest celé telo alebo hlavu . . . v každom prípade nebude poslednejšie tak obťažné.“

(Dokončenie nasleduje).

Naša hora.

Vysoká tu hora, zelený strom,
Skalnatý chodníček — to je náš dom!
Ten Slovák i v horách i v údolí
Býva si, chodí si vždy po vóli.

Hora sa na zimu nezelená —
Matička Sláva tys' opustená,
Zavialy ťa mrazy, smeje sa svet; —
Či už letorostov zelených niet?

Srieň sadá na buky, cery, duby, —
Neprajníci naši ceria zuby;
Však my, jak tá hora jarným časom,
Zasmejeme sa jim plným hlasom.

Príroda tak žije, keď umiera, —
Náš kvet sa národný v sni zaviera;
Zazelenáme sa jak tá hora,
Odžije slovenská mŕtva stvora.

Z pozostalých rukopisov *Lud. Kubániho*.

Stonoha v kúpeľoch.

(Humoreska.)

Dve míle cesty od mesta Brinzovej vzdialená, v dolinke učupená, leží chatrná obec, menom Tichá.

Nemal bych povedať, že leží, ale že sedí; lebo jedna jej čiastka hore kopcom, druhá rovinkou sa prestiera, viac teda sedí, jako leží. Zvláštnosťami sa nelíši od druhých obcí. Má dost biedy, pri tom zdravý vzduch a lačné žalúdky. Dobré sa tu trojí, keď jesto čo pod zuby. Počet obyvateľov obnása vyšše šest sto duší, z tých sotva šiesti železnicu videli. Keď si v obci, tak sa cítiš, jako by si päť sto rokov skorej žil. Všetko staré, pôvodné. No, toto je menšieho významu, k veci nepatriaca charakteristika.

Vyznačuje sa preca táto i menom i skutkom tichá obec volačím, čo jej mnohý závidet môže, a čo sa jej náhodou, bez vlastnej zásluhy, štedrou, dobročinnou prírodou jako príдавok za podiel dostalo Tento štedrý dar

je kyslá voda, od 4—5° chladná, jako diamant priesračná, perlistá, a tolku hojnosť uhlíka v sebe obsahuje, že pohár z nej jedným dúškom vypitý na jazyku a v hrdle príjemné pichanie pôsobiac, znamenite telo občerstvuje. V žalúdku vytvorený uhlík prúdi sa z vyglgnutej vody nosom a ústami, oči zabehnú slzami. Rezkost, čerstvosť tejto vody nemá — páru.

Drahocenný tento poklad, blboce asi štvrt hodiny cesty nad obcou z pod bielej studenej žabice pod strmými žulovými holami.

Malá koliba, primitivný kúpeľ značí to miesto, kde zdroj povstáva a kde sa vo troch vaňach zohrieva. Žltý pás železnej usadliny tiahla sa trávou do potoka. Tento pod kúpeľom hučí a skáče nekalený dolinou zo skaly na skalu — odpravdivý divok. Naproti tomu šumejú dunné smreký, kníšu hlavami za durným šuhajcom. Lesom je ticho, len na okolí odrážané šúlky ďafkajúcimi krivosmi smutne ťahavé hlásanie datla a rozhovor detí

¹⁾ Chalát = župan. ²⁾ Tiura = pán, dôstojník.

chodníkom kyslú vodu roznášajúcich — inšie nepočuješ.

Rezká príroda!

Keby tento chutný čerstvý tok, dakde pri veľkom meste sa prýštil, koľko hluku, a jaké podniky by on vyvolal! Ale dobre, nech sa udržuje vo svojej pôvodine. Vpadne-li raz do výru špekulácie, koniec nevinným nekaleným krásam prírody! Jako náhle kultúra hladkým svojim jazykom pestrú prírodu lízať začína, zotre sa jej jemný nádych, a stane sa bladou, pozbavená je svojej pôvodnej nenahraditeľnej ozdoby i podobá sa motýlkovi, ktorému nezbedný chlapec zlatý prášok z krydel zotrel.

Zvonček malého kostolíka, pýcha to obyvateľstva, práve dokončil večerniu nótu, tien vrchov ďaleko sa rozfaňoval, až konečne vo všeobecnom šere zanikol. Z hôľ došlý statok, pofahujúc z rebriny trávu v stajňach pocengával a strážni psi ozývali sa.

Pod časom tohoto krásneho idylického obrazu vonkovského večera, na úradnej ceste postavený mladý Stonoha, zápach voňavých kvetín plnými pľúcami dýchajúc, veselou tvárou o palici vpáľil do obci.

Pod vysokým krížom v prosred obci spievaly dievky v hrbku sbité pobožné piesne, zvedavým zrakom pozerajúc a krutiac hlavou za pútnikom.

Pútnik zastavil sa u lesného.

Lesný sdelil za horúca príchodzie mu tú novinu, že tam hore na Kyslej päť panie bytujú, a síce pani Netto, Brutto, Šporko, Tára a Valúta.

Boly to krásavice od 18—24 rokov staré. Čo, staré? Mladé; ved všetky do hromady nepočítavaly vyše sto rokov. Neočakávaná zvesť, nemálo potešila Stonohu, v dobrom rozmare postavený, vybral sa zaraz do sídelného miesta Víl tatranských.

Bolo by mu už trochu mračno bývalo, ale mesiac vykrucaľ sa práve nad suchármi vysokých smrekov tam na tmavom grúne, nakukajúc na bielymi žabiciami posypaný chodník. Za jarkom tratil sa chodník v močarine medzi jelšami, pretvorený na pohodlné lavice. Tu mesiac nemal prístupu, aby teda Stonoha svetlonosom do bahna vtiahnutý nebol, musel krok svoj náhly jako-

mak ztíšiť. Sem tam hnilé drevo svietilo sa, kde to nie, iskrily sa jemné bobáky svätójánskych lienok vo vlhkých svojich budunkoch utiahnuté. Chudiatka pomáhaly svojimi lampásikami službu konať mesiačkovi.

Stonoha kráča pozorne ďalej.

Pred nim pohybuje, rastie a kráti sa červené svetlo, a to svetlo — aha tu je kúpeľ.

Otvoreninou, osvetlenými haluzami stromov obrúbenou, videl kuchyňu pred kúpeľným domčekom.

Do brehu vtisknutá kuchyňa, stála na štyroch stĺpoch z predku celkom otvorená. Na ohnisku blčí vatra, kolo vaty po lavicach prevalujú sa v úplnej nedbalosti švarné panie štebotajúce a pospevujúce si.

Stonoha, druhý Akteon, odchráňoval zo závidia ratolestky, kochajúc sa vo veselej skupenine.

Bol by to očistec, pomyslel si.

Stúpi niekoľko krokov napred, načúvajúc založenými na kríž rukami veselé piesne a pasúc oči na neobyčajnom, malebnom obraze, ktorý sa na mieste tomto zjavoval.

Stál Stonoha, stál opretý o valašku, a pustil oči voľno — na pašu. Bol by stál, a asnaď na solný stĺp sa premenil — ale jedna, tá najkrajšia z krásnych, prehnúc sa jako had, čo Eve jablko kredencoval, začne si pri ohni, z hlavy zosňatý veľikánsky šíňon prezerat a naprávať.

Stonoha zosníme ručnicu, prikradne sa ku samej kuchyni vystreliac, skočí medzi na smrť prestrašené panie so slovami:

„Daj Bohu dušu a mne pišťok!“

Zvreštaly jednohlasne, vonkoncom neharmonickým hlasom.

Nešťastný šíňon vypadol prelaknutej vile do ohňa, zoškvrkol, a kým sa zпамätovavla, neostalo po ňom nič, len smradlavý nepoetický dým.

No ale sa i nášmu „Jánošíkovi“ zakúřilo a zablyskalo! Taká hrmavica zprehla naň, žeby sa v tom okamžení radšej tam hore na „Plieškach,“ kade mesiac po drzích zápolach kráčaľ, jako tu v tom peknom Olympe bol videl. Trpezlivo počúval sklopenými očami cifrovanú kázeň a ponevác všetko má svoj Amen, ufal sa i tu, i prišlo — no

dost pozde — vyžiadané dokončenie i umorený, vyzváraný, pani Tariným jazykom vypraný sadol si pokorne do kútika.

Intráda to bola nebars a beseda viazla, jako bôty v hlbokom bahne tam dolu pri chodníku.

Pani Tára uškodená na šnône prvá začala veselšie štebotaf. Podajúc Stonohovi bielu, nim zdvorile bozkanú ruku začne:

„Drahý pán Stonoha, neočakávaný vás príchod náramne nás teší, a tak smiem-li sa vás pýtať, či ste nie lačný?“

„O vy potešenie lačných a žízniých, jakonáhle na vás pozrem, hneď mi appetit prejde. Jedon pohľad vás naplní mi srdce, a —

Tára sa zasmee, a skočí Stonohovi do reči:

„A keď i dopustím, že vám pohľad môj srdce naplní, no na vás žalúdok ten vplyv mať nebude.“

„Nuž teda keď ma tak násilne nútite na pole prósy, ustupujom vám a prosím vás tiež o pokrm telesný.“

„Ach mnohonásobne vítaný nám, pane Stonoha, so žiaľnym srdcom mi vyznať prichodí, že veru vašim telesným túžbam vyhovieť nemôžeme. Ráčte tamto svoj zrak obrátiť a uhladnete vylízané taniere. Marne by byly vaše túžby a marne naše námahy. Na to miesto môžeme-li slúžiť dobrým nápojom?“

„Vilo kúpeľná! Ráčite nemilosrdne drážiť rozjarené moje city . . .“

„Rieknite — a vyplní sa vám vôľa,“ ozve sa Bruto.

„Nuž, keď ináč nie, prosím teda o ponuknutý mne nápoj.“

Švarná Siréna vzdialila sa lahkým krokom do chyzky, pripravujúc tam vo spoločnosti kúpeľného sluhu posilňujúci nápoj.

Za ten čas pokračovalo sa okolo osvieteného krbu vo vrave a sriedavých žartoch.

I netrvalo dlho a vrátila sa veselou tvárou pani Tára nazad. Sluha za ňou, nesie na tlapke v krásnom maľovanom poháre kúriaci sa nápoj. Stonoha hodí zrakom po poháre a po tvári sluhovej, i zdalo sa mu, jakoby tento kútiky ústne väčšej rozťahoval a daemonickým škerením tri ostatnie svoje zuby vycieral.

„Jaké mala, také dala. Ráčte si popriať, pane Stonoha. Je to ostatok, ale jedným pohárom môžem ešte na žiadosť poslúžiť. Zajtrá na novo nás zásobia. Tu pohár, zperete si jazyk, a tu postruheň, vytrite si zúbky.“

Aby zdvorilosti pani Tárakinej zadost učinil, prijme Stonoha chlieb a pohár . . .

Chlípne — polovica mu ušla, zakucká sa, a — druhú polovicu so smraštenou tvárou vypluje von . . .

Ponuknutý mu čaj nebol nič inšie, jako odvarok — myšieho chvostika s cukrom a slivovicou.

Stonoha chce si napraviť chuť, zahryzne do chleba, odfaklí kus, ale i ten pošiel za nápojom.

Bol to veľký starý hrýb.

Sluha vyceril všetky zuby, mal jich tri, panie vo všelijako modulovaných hlasoch sa chychotaly.

Stonoha kašlal, nešlo mu do smiechu, ale sa len smial, jako ten hrnciar na svojich pobitých hrncoch. Pozrel do mesiaca, ktorý jediný sa nesmial, pozrel na tri smrekové šulky, čo sa mu pred bládym nosom holengaly.

„Ďakujem uctive i za to, kým sa budem môcť odslúžiť.“

„Vďačne i druhýraz, pane Stonoha,“ odvetily Sirény.

Po tomto občerstvení napcháva si Stonoha pokojnou myslou dýmku, i osloví bažlivo naň hladiaceho starého sluhu Paľa, aby mu podal svoju zapekačku, že mu ju tiež napelchá dobrým lubietovským doháňom.

Paľo hotový skočí a podá mu dubovku.

Stonoha potmešile napháva dýmku, vystrája žarty a dačo pozorne schováva.

Naplnenú fajku podá Paľovi s tým doľožením, aby ju nepripekál, lebo že to jeho doháň neznesie. Paľo na to poslúži ohromným odhoreným papekom najprv, jako sa svedčí pánu Stonohovi a tak potom sebe pripálil. A čo chvíľa púšťa chlpy, a nemôže dost nachváliť dobrotu doháňika. Opretý o stĺp puká a blahý nakuká škulavým zrakom krížom nosa na ihravý dým fajočky, oderknúc čas po čase štrbavým zubom na jazyku prúdiacu sa slinku.

Stonoha zabáva sa s paniami.

Sluha s obľubou načúva.

Naraz zaviazne vravor.

„Musí mať dakto nohy na kríž,“ povie pani Sporko.

„Už bude pozde,“ povie Stonoha. „Chýli sa čas k odpočinku, už musí byť desať. Čo myslíte Palko, či bude už skoro?“

„Ej už bude.“

„Už bude?“ pýta sa potuteľne Stonoha.

„Už . . .“

Prask! . . .

Iskry pršaly, kúr sa valil, dýmka roztrepaná rozletela sa, a — Palo na smrť prelaknutý, jakoby z oblaku padol, frkol pani Nettovej do — lona.

Táto neprichystaná na toho druhu višitu, vyhodí nohama, prekotí hrniec s vodou nad ohňom. Voda zahasí oheň a len mesiac vyškerujúc sa, objasňuje tmú a nastalú trmavrmu.

Stonoha chytro jako plž použijúc zmatok, prehodí cez plece pušku a poberá sa chychotajúc do dediny na nocľah.

Tragikomédiu tú zapríčinil, keď do polovice fajky Palovej nasypal tajne pušného prachu z patrony a na to napchal doháňu koľko sa vmestilo.

Cestou píska si, i kráti si čas naháňaním nedopierov.

„Aha, kde si bola Agna?“ pýta sa Stonoha služky pani Tárinej.

„Nuž bola som vašnosti z naloženia panej postel poprávať.“

Nuž dobre.

Stonoha dojdúc do svojej chyžky, vyzliekol sa a lahol do postele.

Ach, čiže mu bolo!

Vystre sa nekolkoráz.

„Ach, čiže mi je dobre po toľkých štráciach, jakoby sa v tokajčine kúpali.“

Chce zafúknuť sviecu.

„Ale kýho jazerného diabla! Čo že je to . . . do sto hrmených vozov!“ . . .

Vyskočí z postele, jako by bol na škorpionia sadol . . .

Žltá omáčka kvacká mu zo zadnej čiastky tela. Žltá omáčka vyviera i tam, kde najhlbšie ležal . . .

Smraštil škarede tvárou, jako malý chlapček, keď sa mu zle povodí. Ostíhavou rukou prifabuje a obzerá túto jednobarvú fresko-malovačku najprv na sebe, potom na plachte, až po bedlivom bádani na ten podivný resultát prišiel, že to nič viac nič menej, jako éira čistá-praženica.

Jakási štedrá ruka podsypala Stonohu vajcami. Tie sa nevyľahly, lež rozľaly jako láva cez Torro del Greco.

Odstráňac pomocou vechťa prekážku, lahol si poznovu a spal sen spravodlivých.

Ráno spievaly na krove lastovičky, kým sa druhé popred strechy čírom čírom za muškami preháňaly.

Stonoha otvoril oči a zamrmlal:

„Budem sa chcéť odslúžiť!“

Príležitosť čakala ho už. Sadol a viezol sa heď.

Sedí so zavrznutými dľanami medzi kolienami a rozmýšľa na — pestvo.

Netrvalo dlho, sretne vozík.

Na vozíku sedí muž Šporokin s matkou, pospiecha si ku nedeli manželku navštíviť. Na zadku vozíku je košíka flašami vyplnená a muchy obletujú telacie stehno.

„Ho, ho! pane Stonoha, zkađe že, z Tichého? Nuž, jako že tá moja žienka, jako?“

„Ach, vaša žienka by len bola, ale —“

„Nuž, čo ale?“ pýta sa pani matka.

Stonoha pristúpi bližšie k vozu a hovorí potísku:

„Ale pani Tára nebars sa cíti. Mrzutá je strašne. Má hrozny vred, nemôže ani sedieť od bolasti; bojac sa, že sa jej prepustí. No ale prosím o diškretnosť.“ I položí dva prsty na ústa.

„Lebo,“ pokračuje ďalej, „hanbí sa desperátne. Prosím, aby sa nevyzradilo.“

Pani matke blyšlo v očiach, počula zakázanú novinu, tajomstvo.

„No, poďme Ondriško, poďme, lebo bude pozde,“ zavolá Stonoha na kočiša.

Pán Šporoko pokyvne Stonohovi: „Servus!“ A pripáľiac si dýmku, vezie sa s pani matkou ďalej. „Ach, ach, že vred na onom,“ mrmle si pod nos.

Po krátkom putovaní zazre Stonoha vozík. I tu zo sena trčaly živnostenské pred-

mety: nohy z husy, kurčatá, chlieb, mlieko atď., jako by to šlo dáku cernirovanú pevnosť potravou zaopatrit. Na súpiku slamy kvoká v košeli a slamenom klobúku, s prehodeným cez plecica kabátom — pán Tára. Dýmku má v zuboch, koštek v ruke.

„Servus Stonoha. Jakože moja žena, či jej slúži kyslá?“

„O, prevýborne. Stala sa ti už celkom sladkou; ale ubohá Šporka!“ zakrúti Stonoha hlavou.

„Nuž?“

„Znáš chůda, že trpí na bladú nemoc.“

„Znám, ovšem trpí.“

„Nuž hľa, vošla do kúpeľa. Ospanlivá, jako to už v takej chorobe býva, zaspala. Medzitým sa jej vyrazil kolok z vane a ona ostala bez vody, jako hlaváč, kým ju kúpeľníčka nezobudila. Prechladla sa, dostala lámku a teraz takmer ohluchla.“

„Ach, ba kýho čerta!“

„No tak. Ale prosím ta nespomínaj nič, lebo ju to omína. No, s Bohom choď a pozdrav tie panie.“

„S Bohom,“ odpovie p. Tára, a uháňa do kúpeľa.

Po chvíli práši sa zase hradskou. Ten istý pečienkový a vínový obraz sa objaví. Pasažeri sú: pp. Netto a Brutto.

„Hoho, Stonoha! Čože tam nového na kyslej. Čože naše dušičky?“

„Kúpajú sa.“

„Jakože jim slúži?“

„Kvitnú všetky jako ruže. No jednu pravda musím vynímať, nuž ale — —“

„Nuž, čo ale. Kto je to, Stonoha, tá jedna?“

„Valuta je mesačnicou!“ hovorí Stonoha temným hlasom. „Keď mesiac svieti, vykradne sa z chyže a kráča po streche jako mačka. Ba Palo kúpeľník sa dušil, že ju videl jako po haluzách z jedného smreku na druhý preletúvala. V ústach vraj mala pléd zubami priseknutý, prez ruky rozťahnutý, k tomu krinolínu tiež rozšírenú a tak sa potom prehádzovala jako veverka.“

Nettu a Bruttu striaslo.

„Ale nie že, nie! Bolo by to preca hrozitánske.“

„Ináčej nemáte. Len vás prosím, jazyk za zuby. Aby ani ona, ani ja nebol kompromittovaný.“

Dvaja priatelia striasli mu ruky a lutujú srdečne solídnu pani Valútu, že tak po haluziach skackať musí, pohli sa ďalej.

Stonoha si brhli ruky a usmieva sa, lebo rýchlo blíži sa mu vozík k pánu Valútovi. Čo tu na ponáhle lhať, aby sa už každému dačo dostalo?

„Servus humillimus, domine spectabilis, z kade že, z kade?“

„Z Tichého domine respectabilis.“

„Poviete nám dačo nové, pekné, radostné, áno, čo tie naše polovičky tam vystrájajú.“

„Dobre sa jim darí, spectabilitas, veselé sú, ba pravda —“

„Quid ergo, jaká pravda?“

„Veselosť na tento čas kus sa zachmúрила, bo zaviazla svornosť!“

„Čože, však asnaď nepo —“

„Ba ver sa poharkali. Netto a Brutto rovnováhu kúpeľného pokoja pobúrily.“

„Teda?“

„Obe rady rajničky vylizujú. Usniesly sa na tom poriadku, že jedno ráno pani Netto, druhé pani Brutto smotánkovú rajnicu vylizovala. Tu raz Netto po dve rána lízala, následkom čoho strhla sa zvada, končiac sa varechovým klopaním po hlave. Teraz zazerajú jedna na druhú, jako Elisabetha na Mariu Štuartovú.“

„Ja, rogo humillime, som to dávno predvídal, že sa tie dlho neznesú. Kde je, rogo, jedna ženská, už sa sama so sebou poharuší, nie to tam, kde jích je hen päť, hehehe. De caetero me commendo.“

Rozišli sa, tam ten išiel hore, Stonoha dolu.

Po chvílke, keď sa kus už boli vzdialili, káže Stonoha vozkovi, aby kone obrátil, že idú nazad. Zadívený kočiš tak učinil, jako pán kázal.

Hostia podochodili jedon za druhým na Kyslú.

Radosť nastala všeobecná.

Prvú chvíľu zaujímalo skladanie proviantu, batožkov, košov a košíkov. I posadali

sa v skupeninách dľa rodín, vedúc hovor povrchnú o vecach povšedných.

Každý novo prichodzí hosť mal pípeť na jazyku a čosi ho v čízme tlačilo. Pri danej príležitosti vladári sveta t. j. manželia svojím sladkým, kyslou vodou zmytým rebrinkám tie, skrz Stonohu jim idúcky diplomaticke sdelené, „sub rosa“ tajnosti vyklebetili.

Zadivenie bolo veľiké.

Ponevác chyby blížneho tak radi veríme, nasledovalo všestranné a všespolné pozorovanie.

Pomali sdelovaly si kúpelné vily donešené novinky medzi sebou, vynechajúc vždy tu, o ktorej sa jednalo. I všetky vedely chyby tej, o ktorej sa shováraly a ktorá nič netušila. Každá pozerala na druhú s úsmevom a s útrpnosťou dákosí.

A tu skutočne pozorovali, že pani Tára jakosi divno, len tak z polovice — sedí. Na úbohú domnelú Šporku podopierajúc si boky kričaly, jakoby na protejšom grúne tam za vodou sedela. Ona chůda len oči vyvalovala, domnievajúc sa, že asnaď z tých frišno dovezených Miškovských tekutín dákosí hlbšie načrely.

Veľkú pozornosť jejich vzbudila pani Valúta. Na nešťastie bola náhodou uškrabnutá na nose; no to sa jej vraj istotne stalo, keď pomedzi tie smrekové šulky lietala. Ani ju nechceli pripustiť k vareniu, s obavou, žeby jim do hovädzej polievky nezfrkla.

Zrejme jim bolo už, že ráno rajničky tak na čisté výskriabané byvaly, a teraz pani Nettová a Bruttová tak chladno, ba škarede, jak nie trucovito jedna na druhú fľokujú.

Všetko to videly a badaly, čo inakedy nikdy.

Tak stály veci a tak sa naše vily v pozorení maly.

Neznaf jako dlho by tento stav obleženia bol trval. Pípeť paniam náramne rástol, až do puknutia — no odpomohol tomu pán Brutto.

Všetečnejší od čerta, povolal na stranu starého Pala, a pýtal ho, aby mu vyrozprá-

val, jako to vyzerá, keď tá pani Valúta tak po tých smrekových haluziach lieta.

Palo rozdrapil papulu, priam mu pečený zemiak z nej vypadol.

„Ach, ba kýho jazarného čerta! Nuž či je strygou, že také kumšty vyvádza?“

Zvolal Palo po chvíli.

Item, vyšlo na javo, že v tom všetkom ani iskričky pravdivého nieta. To šlo ďalej, lapalo sa jako pušný prach, a vyšlo na vrch, že to samé číre vymysleniny Stonohove.

No, bolo že tam potom!

Ani vlas neostal celý a dobrý na Stonohovi.

Najskôr sa udobrili chlapi, panie utíšiť sa nemohly.

Sadli k obedu a tu sa ešte len pretriasať začala deňnia udalosť a tu Stonoha padol pod cepy. Nieto toho slovníka na tie tituly a predikáty, čo sa tu chudákovi Stonohovi za podiel dostaly. Neslýchanou rychlosťou postupoval v titulátúrach.

„Ten čudák, mamaj,“ povie pani Tára.

„Ten cigán,“ doloží pani Brutto.

„Škraták,“ hudie pani Netto.

„Oplan, loptoš,“ zanóti pani Valúta.

„Odkundes fuj,“ dovrší pani Šporko.

„Nech že sa nám na oči neukáže,“ vykriknú všetky.

Ešte osatnie slovo neodznelo na brinzových haluškami, v dveroch stojí v celej svojej zdlžke Stonoha s rakytovou ratolestou v ruke.

„Pokoj s vami,“ zavolá slavnostne.

Ktorá vidličkou, ktorá šunkovým košťalom, ktorá varechou a podobnými nástrojami, ktoré pri ruke maly, napdly tieto rozsršene Amazonky pokojného Stonohu.

„Akteon ego sum, dominum cognoscite vestrum,“ zavolá Stonoha a oddá sa svojmu osudu. Klakne na jedno koleno, zohne šiju a dodá: „Tu moja hlava, nech leží k vašim nohám!“

Chlapi smiali sa a udobrené krásavice prijaly ho na milosť a ku dobre obloženému stolu.

Iipse fecit.

Laskomerský.

Žofia Bosniak.

(Povešť.)

Zapadalo slnko jasné,
Na Pováží zapadalo,
A posledný pobožk horám
Rúžovými ústy dalo.

Ticho v háji, ticho v poli,
Sladký pokoj vesmír kryje,
Len vo Strečne dedinôčke
Zvonár na zvon „Ave“ bije.

A nad Strečnom hrad ozrutný,
Hrdý hrad na príkřej skale,
A v tom hrade pri okienku
Hladí paní v širé diale.

Hladí, horké slzy leje,
Bôl jej nežné srdce sviera,
Opustenej len večerní
Vetor horké slzy ztiera.

Slzy leje a narieka,
Ustrutím mäkkne skala.
Bôlom hora zašumela,
Žiaľom rieka zaplakala.

Oj prečože krásnej Žofky
Žiale, bóle rosia oko?
Ká nehoda že ju stihla
A dojala tak hlboko?

Ťažko je tam nenariekať,
Kde z dňa na deň bôl sa množí,
Milovaný keď jej manžel
V cudzom dvore cudzoloží.

Opustená holubica
Či tiež žiaľno nehrkúta,
Keď holúbka cudzia družka
Vňady svojimi k srdcu púta?

Oj Vešelin z Vešelinu,
Cesta tvoja krivolaká,
Vrát sa, vrát sa, verná družka
S vrúcou túžbou teba čaká!

Oj Vešelin polnoc je už
Na Muráňhrad neboň koňa,
Vrát sa, vrát sa, verná družka
Srdca tvojho — k smrti stoná.

Ale on len koňa bodá,
Cvalom cvála do Muráňa,
Skočí z koňa po palotách
Za svojou sa milou zháňa.

Na pohovke báršoňovej
Sriebrom, zlatom vybíjanej,
Odpočíva sladko milo
Vo náručí mäkkom panej.

Vášnou oko sa mu iskrí,
Láskou líce červená sa,
Bujnosťou sa hrud' mu trase,
Srdce mámi panej krása.

A nad Strečnom hrad ozrutný,
Hrdý hrad na príkřej skale
A v tom hrade pri okienku
Hladí Žofka v širé diale.

Hladí, horké slzy leje,
Bôl jej nežné srdce sviera,
Opustenej chladný, noční
Vetrik horké slzy ztiera.

Mutným okom k nebu hladí,
Ku modlitbe ruky spína,
Utieka sa z hlbín srdca
K piatim ranám Boha Syna.

Mesiac polnoc už prekročil,
Zahalil sa v husté mračno,
Tma, že bys' ju krájať mohol,
Na polkroka nenie zračno.

Dážď sa zpusťil jako z cievlak,
Búrny vetor zavesloval,
Desno hvyžďal a stromiská
Od koreňa vyvaloval.

A v tom mračne krížom krážom,
Jasný blesk si cestu seká,
Hrom hmotom hrmným hrmí,
O závod sa s hrôzou vzteká.

Razom durklo, strašno praslo.
Zem sa ztriasla, pukly skaly,
Váh sa zachveľ, búrne vlny
Strečna bralá ošpliechaly.

V tom nečase hrôzy plnom
Plačúc paní z hradu beží
Dol chodníkom na podhradie,
Kde káplnka skromná leží.

Na oltáre Matka Božia
V lone svojom kojí Syna,
Pred ňou Žofka na kolenách
Ku modlitbe ruky spína:

„Panno svätá, bez poškrvny,
Zarmútených potešenie,
Vyslyš vrúce prosby moje,
K zúfalstvu ma bôľ môj zenie.

Znáš Ty veľkú krivdu moju,
Vidíš muža v nevernosti,
Hriech je jeho srdca kúzlom,
A svedomie vrahom čnosti.

Oroduj a popros Syna,
By odvrátil ho od hriechu,
By manželskou láskou tchnutý,
Len v nej hľadal rozkoš, technu.

Ale jak je rozkaz Pána,
Rozdvojení by sme boli,
Oroduj nech v novom stave
Všetko ide mu po vôli.

Nech je šťastným v cudzom lone,
Sláva nech mu v krutom boji,
Nech poklady ho obsypú,
Nech je prvým i v pokoji.

Nado mnou sa smiluj Panno,
Ty potechy večný prameň!
Praj mi snášať trpezlivo
Bôľ môj až na veky Ameň.“ —

Tretia noc už k ránu speje,
Kohúti sa vyrušili,
Žofka ešte na modlitbách
Pôstom, smädcom tratí sily.

Oko krvou jej podbehlo,
Zmenily sa v mramor líca;
Hla! tu milo sa usmiala
Ku nej svätá Bôhrodica.

Pred káplnkou koník rehce,
Veselo zem nôžkou zhrúna,
Bielou penou je pokrytý
Bujný koník, jak to srňa.

Od svitania až do mraku,
Od mrkania až do svitu,
Hnal sa durným krokom, skokom,
Tropom, trapom bez pobytu.

Z neho skočil pán Vešelín
Do kápelky skokom skočil,
Strach a hrôza ho pojala,
Keď manželku svoju zočil.

Žiaľ a ľútosť nim ovládla,
Keď modlitbu čul skrúsenú,
Keď pre jeho hriešnu lásku
Toľko trpeť videl ženu.

Dvojostrý meč vryl sa mu v hrud',
Prehnal srdce krížom, bokom;
Zločin jeho v celom hnuse
Stál teraz pred jeho okom.

Blížil sa k nej trasmo, staby
Tá osyka na porieči,
Za odpustok vrúcna prosba
Plyne z jeho sladkých rečí.

Kajúcnemu hriešnikovi
Odpustenie žienka dala,
A ten sväzok novosnubný
Bôhrodica požeňkala.

Na Muráni pusto, hlucho;
V trudných chvíľach nyje kráska —
A vo Strečne milých kojí,
Večnoverná Božia láska.

I snúbenci rodných Tatier
Mnohí teraz cudzoložia;
Prijde doba, kde k vernosti
Privedie jich ruka Božia.

Teraz rodom pohrdajú
Cudzím pierim sa honosia,
Prijde doba, kde skrušene
Za odpustok ho poprosia!

Ad. Svätopluk Osvald.¹⁾

Nákres života Andreja Braxatoris-Sládkoviča.

Podáva *Ludovít Grossmann.*

(Pokračovanie).

V druhej polovici mesiaca novembra 1868 jako hromový blesk docela neočakávanu prelietla krajom slovenským žalostná povesť: že Andrej Sládkovič, miláčok a chlúba slovenského národa do nebezpečnej nemoci upadol.

V štvrtok dňa 12. nov. prijdúc z jedného pohrabu počal sa žalovať, že sa zle cíti, že ho zima prechodí; domnievajú sa ale, že to jako inokedy prejde, len domáce lieky užíval a až do nedele, dňa 15. nov. hore chodil, a v nedelu ešte i raňajšie služby Božie i s kázňou odbavil. Navrátiac sa z domu Božieho, tak zle sa už cítil, že si musel lahnúť.

Povoláný lekár domnieval sa napred, že bude horúčka; pozdejšie ukázalo sa, že je to docela iné, ač i okamžite nie tak nebezpečné, no pre budúcnosť iste osudné. Keď som ho na to navštívil a sa ho pýtal, jako sa má, on my ešte i v tomto smutnom položení dal docela básnikovi primeranú odpoveď:

„Len si pomysli, čo ti mi lekár riekol, že vraj ja básnik vodu mám v prsách.“²⁾

A bola to i v skutku prsná vodnatieľka, ktorá ho už v ten čas asi na 19 týždňov

k posteli pripútala a takmer na triesku bola vysušila. Po tomto dlhotrvanlivom utrpení, zase síce trochu sa zotavil, no celkom vydravet viacej nemohol.

Dňa 7. sept. roku 1871 bol ostatníkrát v Bystrici, a síce jako krstný otec pri krste syna nášho Ludovita Turzu-Nosického, ktorého zo svojich mladších, pozdejšie nadobudnutých priateľov zvláste miloval.

Od toho času vždy viac a viac klesol, ale ešte i teraz, pokiaľ len mohol hore chodiť, pracoval.

V ostatných časoch jeho nemoci mala sa k prsnej vodnatieľke i plúcna zkaza pripojiť, bezpochyby, že zotaviac sa trochu so svojej prvej nemoci, ač i kapláňa mal, nemohol sa celkom zdržať od všetkých prse napínajúcich úradných povinností.

Ešte len jedným týždňom pred svojou smrťou, ač už celkom vyschnutý, vstal hore a sám sa oholil.

V sobotu dňa 20. apríla naobedoval sa, chváliac sa, jako mu dobre padol obed, a že už mohol i ľahšie prežierať. O chvíľku dal sa na druhý bok k stene obrátiť a trochu si pospal. Keď sa zobudil, vezmúc polosediacu polohu, složil spolu jakoby k modlitbe ruky, a o malú chvíľu k svojej manželke preriekol:

„Čože sa to tak zatmieva?“

Na to. bezpochyby cítiac, že už jeho zraku svetlo ubýva, so slzavými očami preriekol:

„Lutujem, lutujem — — —!“

Na otázku jeho manželky:

¹⁾ Pán pôvodca posielajúc nám túto básen píše: Vášej lásky Vešelinovej k Marii zo Sécu schvalne tak kriklavou barvou líčim a síce: aby rovnováha medzi láskou jeho hriešnou a bôlom manželky ostala nenarušená a aby tým zrejmejšie podaná bola čarovná sila a moc modlitby, poslednieho to útočiska mužom zanedbanej a zklamanej ženy.“ Red.

²⁾ Toho istého dňa navštívil i redaktor tohto časopisu nezdravého básnika a tie isté slová stisknúc mu ruku pred nim opakoval.

„Čože lutuješ, otecko?“ už len nesrozumiteľným lalotáním mohol odpovedať; a po uplynutí málo okamžení bolo po ňom.

Tak usnul pokojne miláčok každej svojmu národu verne oddanej duše Slovenskej.

Lutujem a vždy lutovať budem, že som ho i v túto osudnú sobotu, súc úradnou povinnosťou zadržaný, jako obyčajne navštíviť nemohol, aby som bol svedkom býval i ostatného vzdychnutia toho, s ktorým som tolké blažené dni vreloho priateľstva prežil, jako som svedkom býval všetkých ciest a najdôležitejších krokov jeho života od jeho mladosti.

Dve na smrť a pohrab Sládkovičov vzťahujúce sa v Dr. Hurbanových „Cirkevných Listoch“ z roku 1872, čísle 9. uverejnené zprávy, ktoré tu obe, jako jedna druhú dopĺňajúce, podávam, znejú takto:

„Zo zvolenského seniorátu dňa 25. apr. 1872. Čo sme od dáva očakávali, na čo sme sa s bolastou pripravovali a čoho sme sa s hrozou desili tak, že sme sa i len pomysleť báli na to, stalo sa! Vel. pána Andreja niekdy Braxatoris Sládkoviča, toho verného služobníka Pánovho, ktorý „tak usaudil, nie jiného neuměti mezi námi, jedině Krista a to toho ukřižovaného!“ toho statného neohroženého bojovníka pravdy, nehľadajúceho priazeň sveta, ktorá je nepriateľkyňa Božia, lež volivšieho pre svedomie toto Božie znášať zármutky, pohlavkovanie, biedu a všeliké neresti, toho neunaveného delníka na vinnici Pánovej, o ňomž rieci lze: „Horlivost domu Tvojho ma sjiedla!“ — toho hlbokého citu plného a sladkouštetého spevca národného, jehož spevy útrokami celého národa slovenského mohutne hýbajú: — toho pevného, nikdy neklátivšieho sa muža Božieho, ktorý nezkaleným a pevným rázom svojim i najväčších a najzúrivejších nepriateľov a neprajníkov svojich tak premáhal, že ač z hlbín tej duše nenávideli ho, predca všetci vysoko si ho ctili a vážili, — niet viacej medzi živými!

Pánu života i smrti zalúbilo sa, po dlhotrvanlivom, vyše trojročnom ťažkom kríži, povoláť ho z plačlivého údolia tohoto stínu smrti do večnej nebeskej vlasti dňa 20. b.

m. o 4½ hod. večer, k nevyslovnej žalosti rodiny, cirkve, zvlášte ale slovenského národa, ktorému prichodí vziať na seba žiňu a sadnúť do popola, že Stvorca všetkých vecí tak skoro k večnému mlčaniu priviedol spevca nevyrovnaného, jehož mu z nekonečnej milosti bol dal. — Tak skoro, hovorím, bo nar. v sv. a kr. meste Krupine r. 1820, 30. marca, prežil len 52 roky a 20 dní.

Včera, dňa 23. b. m. sprevádzali sme ho u prosred nesčislého zástupu jeho cirkevníkov, priateľov a ctiteľov zo všetkých strán okolia. — u prosred valného prúdu slz, ktoré sú svedectvom, jak veľmi ctený, jak vrele milovaný on bol, a verím, že i tí neprajníci jeho, ktorí ho za života sužovali, v skrytosti duše svojej ronily slzy, žeby jich srdce nebol prenikol ostrý meč pri pohľade na rakev spravodlivého toho, ktorého oni, že priazeň jich nehľadali, jim nepochlebovali, jich zásadám priznávať sa a s nimi rukou v ruke kráčať nechceli, nenávideli a ponížovali. O, by jich to prebadilo k pokániu a vyznaniu i oželeniu viny svojej premenilo mienenie a smyslanie srdce, žeby neradili sa napotomne s telom a krovu, ale potlačili v sebe pýchu života, a skrotili nenávisť a hnev proti tým, ktorí od lásky Bozej, ktorá je v Kristu Ježišu, nedajú sa ničím odlúčiť, — a naučili sa ctíť lásku a oddanosť verných služobníkov Pánových a vrelo milovníkov slovenského národa, ba raz už precítili v sebe a i oni — súc krev z krve a kosť z kosti tejto, — ujali sa ho a postavili v službu jeho a pomáhali ho viesť k osvete a sláve! Pán prebuď jich k tomu!

Poslednia počestnosť vykonávala sa v chráme radvanskom. Po celohodinovom z oboch väží rozliehavšom sa ozonu zvonov, po tretej hodine započaly sa pohrabné obrady. U prosried chrámu postavená bola, modrým aksamietom obtiahnutá, nápisom mena, roku narodenia a smrti oslávenca nášho opatrená rakev, ozdobená krásnym, vavrínovým vencom, biel-modro-červenou širokou stužkou stiahnutým; na pravom boku rakev v rade stála Bystrická gymnasiálno-preparandická mládež, z nichž jeden držal spisy nebožtíkove a na nich vavrínový venček národnou

trikolorkou sviazaný, na ľavom panny v biel-
čiernom ubore s vencami v rukách, u nôh
nosič kríža s krížom a člen čítacieho spolku
s čiernou zástavou, ďalej v bok nosičia po-
chodieň bielymi fábory ozdobení. — Chrám
preplnený bol účastníkmi pohrabnej slávnosti
zo všetkých stavov. Po utíchnutí zvonov vstú-
pila zkormútená rodina, 12 kňazov a sbor
učitelský do chrámu a obrady započaly sa
so spevom: „Emmanuel milý kníže verícich.“
Po odspievaní intonoval Ján Fuchs, lupčian-
sky farár: „Boj dobrý sem bojoval,“ odrie-
kal modlitbu a prečítal text: Šk. Ap. 20,
25—28; na to „Což můj Bůh chce,“ za spe-
vom kázal Michal Jančo, dekan a Hrochot-
ský farár, zo Žalmu 4, v. 9, vrelými z hlbín
srdeca plynúcimi slovy ľčiac „pokojné skon-
anie krestana a služobníka Kristovho.“ Z pred-
oltára parentoval Ondrej Javor, očovský farár
a consenior na základe reči Skutk. Ap. 20,
25—28 dojemne potešujúc skormútenú rodinu,
priateľov a cirkev. — Škoda len, že jeden
i druhý rečník nepredstavili oslávenca nášho
i zo stanoviska, jaké on v národe zaujímal,
ale ho takmer celkom mlčaním pominuli.

Po dokonaných sv. obradach v chráme
zavznely zvon, povolávajúc sbor k odpreva-
deniu drahého nám Muža na miesto večného
pokoja. Kňazia zdvihli a vyniesli rakev
z chrámu na ulicu, ktorú potom sriedave
niesli a zaniesli do cintorína rozličné kor-
poracie, kde po vykonaných obradach cir-
kevných zaspieval bystrický gymn.-preparan-
distický spevácky sbor v krásnom štvorhlase
najprv: „Odpočívaj v pokoji!“ a za tým tri
poslednie sloky z oslávencovej piesne: „Hojže,
Bože!“ Celý akt zavšil krátičkým slovom
nad hrobom Ján Botto, vezmúc spisy Oslá-
vencove i s vencom na nich položeným do
ruky a vysoko jich pozdvihnúc, zvolal:

„Sládkoviču!
Tys' dal nám hľa to —
My Tebe čo za to?!
Studenú tvrdú hrudu. —
No, príjdu časy, — a slávu Tvoju,
Spemínať veky budú!“

Amen, vetili okolo stojací a všetci ľučili
sme sa s hrobom nášho drahého nezapome-
nutelneho Andreja. Málo ktoré oko ostalo

suché, hlasité štkanie prerývalo posvätnú ti-
chosť a sotva ktoré srdce nedotknuté navra-
calo sa domov. Večnaja pamiat!

Jedno mlčaním nemôžem pominúť, že
miestny učiteľ p. Dan. Koppa, v tomto ža-
lostnom stave zkormútenej rodine také pria-
telstvo, úslužnosť a obetovavosť dosvedčil,
jaké ani vlastný člen rodiny úprimnejšie a
obetovavejšie dosvedčiť nenie v stave. Pán
pripočti mu to v deň súdu a požehnaj ho
v časnosti i večnosti milosťou svojou.

Nepíšem nekrolog, no nemôžem sa zdr-
žať postaviť tu slová, jakými Dr. Krumma-
cher nekrolog svoj o Dr. Christ. Bedrichovi
Klingovi zakončil; sú ony verný obraz An-
dreja nášho drahého:

„Soll ich sein Bild zeichnen, so war es
Sanftmuth und Demuth, was Jedem aus sei-
nem Wesen entgegenwehete. Sein Auge hatte
etwas unbeschreiblich Inniges, Freundliches
und Lebendigstrahlendes. Sinnig und tief
war seine Ausdrucksweise, fast weiblich zart
und fein seine ganze Erscheinung. In seinem
ganzen Thun und Lassen sittlich streng und
gewissenhaft bis in's kleinste; überaus liebe-
voll gegen die Seinen, entschieden im Be-
kenntniß der Wahrheit, anerkennend alles
Gute, woher es auch stammte, weitherzig im
Urtheil über Andere, ohne der Wahrheit
etwas zu vergeben, voll Freude an allen edlen
Geistesschöpfungen, auch gesundem Humor
zugänglich, aber doch vorwiegend als eine
stille, in sich gekehrte Persönlichkeit sich
darstellend voll Liebe zu seinem Heilande,
und allen den Seinigen, — so steht der liebe
Entschlafene uns vor der Seele.“¹⁾

Have, have anima pia et candida. K.“

„Dôstojný Pane! Kým, povolanejšie pero
a ruka — jak dosiaľ ešte nie — opíše Vám
pohrobenie prvého Spevca nášho národa, z je-
hožto obzoru, hviezdy prvej velikosti, v naj-
bližších časiech — žiaľbohu — tak veľmi
rednú; podať chcem apoň na krátko odpre-
vadenie drahého nášho Spevca Sládkoviča, —

¹⁾ Tieto slová i mojím prisvedčením až na
ostatnú lítierku platia i o našom drahom Slád-
kovičovi, tak jakoby našho samého boly písané.

pohrobeného dňa 23. bež. mes. (na deň sv. Vojtecha.)

Po umlknutí truchlých zvonov započaly sa v tenže deň služby Božie o 3. hodine po pol. v chráme s nábožnou piesňou. — Nebožtíkovi v živote milou — „Emmanuel milý,“ po jej odznení vyšiel pred oltár vel. p. Ján Fuchs (lupčiansky Sl. B. K.), kde po koll. „Boj výborný“ — a po modlitbe prečítal text Skut. Ap. 20, 25—27. Potom zavznela pieseň „Čož mŕj Bŕh chce“ na čo vystúpil na kazateľnú vel. p. Mich. Jančo (hrochotský Sl. B. K.) a držal reč z textu Žalm 4, v. 9. Konečne po tretej piesni: „Již jest po všem“ vyšiel pred oltár vel. p. Andrej Javor (kon-senior a očovský Sl. B. K.) a držal parentáciu. — Rečníci zásluhy Oslávenca, čo spisovateľa vôbec a čo národného básnika zvlášte celkom pomínuli trebas jich, veľký, rakev Oslávenca ozdobujúci, vavrínový veniec a z neho po oboch stranách rakve vysiaci široký národný trikolor, jako i radvanského čítacieho spolku smutočný pri rakvi držaný prápor snažne prosily a upomínaly, by povedali tisícom ľudu v chráme i okolo otvorených dvier jeho sbromaždenému, koho ztratil národ slovenský, — národ náš — v Sládkovičovi. (Veľký vavrínový veniec, ktorý ozdoboval rakev, spolu i s viac rifovým národným trikolorom, k úcte básnikovi a svojmu predsedovi, menoval Čítací Spolok radvanský — veniec ten poslaný je do národného Muzeum.)

Rakev stála pred oltárom na prosred chrámu, vokol nej stálo z jednej strany 12 mláden-cov v čiernom rúchu, z druhej 12 dievčat v bielych kytľách a čiernych kazajkách so zimozelovými vencami v ruke. Pochod z chrámu bol: Školská i mimoškolská mládež s krížom, chór, učítelia, 12 horudanych mláden-cov a 12 panien, spevokol záležajúci z národných mladíkov na štátnom gymnasiu a na prepa-randii v B. Bystrici studujúci, 12 kňazov ev. a pred samou rakvou nosič vavrínom oven-čených diel v sprievode dvoch pobočníkov (tiež národný mladíci z bystr. gymnasia.)

Rakev sprevádzaná 6 faklonosičmi a 6 týchto pobočníkmi, údami to radv. „Čítacieho Spolku,“ za rakvou rodina, cirkevní kurátori,

smutočný prápor, členovia „Matice Slov.¹⁾“, členovia radv. „Čit. Spolku,“ potom vrchnosť obce a tak ostatnie nepočtené obecnstvo. Tak veľkého pohrabného sprievodu iste v Rad-vani nikdy nebolo, jedni už boli na hrobi-tove, druhí ešte stáli pred farou. Na hrobi-tove obstali rakev a hrob zase 12 panien, pri spustení drahých pozostatkov Osláven-cových spieval horzmienený spevokol štvor-hlasne príležitostnú pohrabnú pieseň: „Do hrobu tmavej lože“ a z „Hojže Bože“ 2. a 3. verš. Po všetkom p. Ján Botto odobral od nosiča ovenčené diela, riekol:

„Sládkoviču!
Tys' dal nám hľa to —
Mý Tebe čo za to?!
Studenú tvrdú hruď.
No, príjdu časy, — a slávu Tvoju,
Spomínať veky budú!!“

Potom pri slovách: „Večná Ti pamäť, ľahká zem“ hodil na rakev prvú hruď zeme, na čo nasledovalo hádzanie vencov od panien. Rozišiel sa ľud a On tam zostal sám!

No medzi 11. a 12. hod. v noci dostal už návštevu asi 20 národných mladíkov študujúcich v B. Bystrici, ktorí vokol hrobu k pokojnému Mu spánku štvorhlasne zanó-tili: „Slovenský brat,“ „V slzách maticka sedela,“ „U prúdu valnych“ a „Kto za pravdu horí,“ pri čom ovenčili hrob Jeho veľkým vencom, opatreným nápisom:

Otcu
Slávie
(23. apr. 1872, na deň sv. Vojtecha.)
„Venček, to zárod lásky,
K národa pevce večnému,
Venček vitý,
Kvetami Synov Slávy.“
(Mládež pohronska.)

Zostal som s hlbokou úctou v Radvani dňa 26. apr. 1872 Dôstojnosti Vasej pokorný sluha Dániel Koppa, ev. učitel.“

Potahom na slová, ktoré náš Janko Botto v čas pohrabu Sládkovičovo nad jeho otvoreným hrobom preriekol, dovoľujem si tu vysloviť tú skromnú žiadosť, aby, keď sa druhý diel Sládkovičových spisov bude vy-

¹⁾ Z Bystrice.

dávať, tieto jako Motto na opáčnej strane prvého listu upotrebené byly.

Hrob Sládkovičov cestujúci hore od Sliacha Pohroním k Radvani môže už z ďaleka z cesty v lavo na jednom kopci niže Radvani, asi na jeden dobrý krok od nachádzajúcej sa tam krypty spatriť. U hlavy jeho hrobu vo výročitý deň jeho pohrobenia zasadili jeho ctitelia vlastnou jeho rukou vypestovanú lipku. Zpráva o tomto v „Nár. Novinách“ a v „Orle“ z roku 1873 podaná je nasledujúca:

„Oj nežaluj Ondrejko, že budeš sám jediný;
Veď chodíš k Tebe budú družice „Mariny.“
Oj budú k Tebe chodiť z večera i z rána
Druhovia verní Tvojho švarného „Detvana.“
Tu mohylôčku Tvoju kvietim Ti obsypú
A nad hlavu zasadia slovenskú Ti lipu.“

Takto v dumke svojej na blahú pamäť Sládkovičovi † 20. apr. 1872 vyliat city svoje i naše, milý náš poet Janko Botto. A v minulú sredu 23. apr. v deň to výročitej pamiatky pohrobenia drahého nášho Sládkoviča o 7. hodine večer obkolesený bol hrob Oslávencova truchliacou rodinkou a hojným počtom Jeho ctiteľov — zvlášť mládeže z Radvani a Bystrice, kropiacich v hrobovej tichosti okraje kvetín obsypaného hrobu, s úmyslom zasadiť Oslávencovi nášmu slúbenú mu lipku. Tiché — bez slova — vzdychy ovládly chvíľou — nikto netrúfal sa prerušiť sladký sen pokoja, až drahý náš Janko Botto začne tichým hlasom:

„Spíš Ondrejko náš! v chalúpke Tvojej tmavej,
V náruči rodnej matušky.

Spíš! — My sme To synovia Tvoji:

Láska Tvoja nechaná na zemi

K Tebe dovedla nás.

My to klopeme na okienko, — či čuješ?!

Ticho, pusto — nik neodpovedá.

Ba, ano, — ach! ticho to mlúvi: niet Ho Tu!

A čierny kríž, verný ten strážca mohyly,

Nemo pokazuje hore: tam On pri otcoch! —

Niet Ho tu! kde sme Ho boli položili,

Tu len prach z Neho — ale i ten milý.

Bratia!

Do prachu toho zasadme strom života,

Strom, čo zem s nebom spojí,

A keď prach Jeho bude prerývať korenkami,

Hor za ním dvíhať sa vetvkami,

Šepotať tajomne listočkami:

On príjde k láske svojej. On bude tu s nami!

Zasadme lipu!

Lipu slovenskú slavnému spevčovi.

Však lipa jak pieseň Jeho živá:

Zeleň, vôňa i slasť i tieň.

A mať nám i zelene, pre smútkom zašlé oko:

Mať i vôni, pre vozduch svetom nakazený

I slasti pre mladé naše roje,

I tienu k odpočinku pre gladiatorov!

Lipa nech mohyly kryje

A duch Jeho nech v nás žije!

Za týmto zaspieval novovzniklý spevokol radvanský jeden verš piesne „Hojže Bože,“ po jej odznení vložená bola do určenej jamy lipka a pán Franko Šujanský, dekan a kat. farár radvanský, držal prenikavú reč k shromaždenému obecnstvu, poukazujúc v nej na veľiké pre národ zásluhy Oslávencove a na chatrnú v trudných nám okolnostiach vzdaf možnú Jemu úctu, povzbudzoval prítomných k láske a obetovavosti k svojmu národu a k úcte národných vodcov, a prejdúc ešte raz k spomienke Oslávencova zakončil reč svoju: „Všetko, všetko hotoví sme Ti dať drahý Ondrejko náš! ale žiaľbohu krom srdca verne Ťa milujúceho osud nepraje nám na teraz dať Ti iného, len hľa za hrst' zeme: pri ktorých slovách za hrst' zeme hodil na korenky lipky, v čom shromaždení ho nasledovali, až korenky lipky zakryly a jama vyplnila sa. Konečne zmieneny už spevokol zaspieval posledný verš z „Hojže Bože“ a truchliace obecnstvo rozišlo sa v pokoji s rozlučným: „Dobrá noc a večná Ti pamäť, Oslávence náš!“ . . .

Sládkovič v svojom bez mála dvadsaťpäť rokov trvajúcim manželstve bol obdarený deväť dietkami, z ktorých ho prežily päť: Olga, Cyrill, Elena, Miloš a Martin. Aby bol mohol jako jeho otec zanechať dediča svojho krstného mena Andreja, to mu Bohom dopriato nebolo. Dal síce dvojce zo svojich detí týmto menom pokrstiť, ale ho obe predišly do večnosti: prvé narodené r. 1859 a zomrelé 1865, v ktorom sa zdalo, že najväčšiu svoju nádej usklad, a druhé narodené r. 1866, zomrelé 1867.

K ostatným dvom jeho dietkam, Martini a Ondrejovi druhému povolal si za krstných otcov svojich priateľov Ludovíta Turzu a mňa. Myslím, že nebude zbytočné, keď na tomto mieste i jeho dva útlcité listy vzta-

hujúce sa na túto okolnosť sdelím, jeden, ktorým ma jako krstného otca ku krstu svojho Martina, a druhý, ktorým ma k pohrabu svojho Ondreja druhého povolával. Za to mám, že to náš dobrý Ondrejko zaslúži, aby sa jeho dneh i v takýchto pomeroch života poznal.

Doslovný obsah spomenutých dvoch listov je nasledujúci: „Radvan, dňa 4. mája 1863. Láska Božia s nami! Ludko môj! Náš, v minulú sobotu, ráno na svet prišlý syn Martin-Method má na príjducu sredu, po poludní okolo 3 hodine skrze krst sv. milosti Božej v Kristu Pánu účastným stat sa. — Rozpomenul som sa pri tom na naše staré, vyskúsené priateľstvo a, keď už my sa pomali mŕime, aby na deťoch našich, aspoň mojich dosiaľ, pamiatka srdečných našich pomerov zostala: umienil som si, s prisvedčením vďačným mojej ženy, povolať Teba za svedka pri tom svätom výkone, jako i za spoludozorca na ceste spasenia nemluvniatka toho. — Vymenúvam Ťa teda prítomným handbilletom za riadneho svojho kmotra bez taxe, očakávajúc radostne, že ponuknutie úprimné vďačne prijmeš a na horespomenutú hodinu vo vďačnom, rodinnom kráži našom ustanovíš sa.

To jisté, v jadre, píšem nášmu Nosickému Ludkovi. Družice Vaše pri tom budú: sestra Kellnerka a Samuel Furdíčka. Krstiteľ: Penzel náš. Blahoslavstvuj! do videnia! Tvoj starý druh Ondrej.“

Ten druhý list ale zneje nasledovne: „Radvan, 17. mája 1867. Drahý Brat a kmotor náš! Keď 20. okt. m. r. pri krste sv. privolával nám Pán: „Nechte dítiek jíti ke mne!“ i Ty sprevádzal si k nemu dieťa naše najmladšie, Andreja: teraz, včera velel znovu týmže slovom, „prosím sprevadž ho zase, na kraj hrobu. Po dvatýždňovej ťažkej muke skonalo úboža včera o 10. hodine pred poludním. Zajtra o 4. po pol. strojime uložiť ho do lona matky zeme. Prijď že teda — možno-li — pomodliť sa nad hrobom jeho s nami, aby dal mu Kristus Spasiteľ spočinúť v pokoji do dňa vzkriesenia a osvetloval ho svetlom večným! S pozdravom svätým Tvoji kmotrovi Braxatorisovci.“

Z bratov a sestár nášho Sládkoviča sú ešte pri živote: Amalia, ovdovelá Bobček;

Karolina; Daniel, zememerač v Honte; Janko, kdesi v Peštianskej stolici okresný notár a Magdalena sestra po druhej matke.

Konečne ešte nielen o zovniutornej ale i vniutornej povahe nášho oslávenca, nakoľko som ju ja poznal a pochopil, niečo osobite prehovorím.

Sládkovičova postava bola srednej veľkosti a telesná sústava ani príliš slabá ani mohutná. Jeho fhay tvári byly celkom pravidelné a súmerné a preto i príjemné, barva počerná, a pokiaľ bol zdravý, tiež zdravá. Z jeho čiernych, jako trnky očí samá vľudnosť a úprimnosť svietila, len v pozdnejšom už veku, zvlášte v pokojnom stave sa zjavovala v jeho zrakoch jakási pohrúženosť a zádumčivosť, jako to i z jeho, v matičnej dvorane sa nachádzajúcej docela podarenej podobizne vidieť, na ktorej len trochu príplnú tvár nachodím; čo možno, že sa mi len tak zdá, preto že v pozdejších časoch už na opadľejšiu tvár jeho som bol privikol. Jeho čierne, jako piera havrana vľasy v staršom už veku na temeni veľmi zredly. Chôdza jako i reč jeho bola tichá, odmeraná a vážna. Hlas jeho reči vždy prezradzoval jakúsi prsnú slabosť, a preto ani jeho rečnícke prednášky nemohly ten dojem na poslucháčov pôsobiť, ktorý pôsobia na čitateľov jeho básne, ač i jeho reči obsah býval bohatý a výborný.

Hlavné fhay ducha Sládkovičovho byly: hlboký a útlý cit; horúca a za každú krásu, pravdu a dobro nadšená láska; živá, hneď k nepriehladným nebies výšinám sa vznášajúca — hneď zase do najhlbších úkrytov srdca ľudského sa pohružujúca obrazotvornosť; živá celým životom hybajúca viera v Boha a nezlomná dôvera v jeho múdre a spravodlivé riadenie a spravovanie celého sveta; charakter čistý, nezlomný a bezúhoný; nevšedná skromnosť, bezžisťnosť, pokojamiľnosť, smierlivosť a trpelivosť v snášaní krívd, ktorých sa mu nie zriedka od sveta dostávalo pre jeho šľachetné smýšľanie.

Utešený obraz svojej čistej, vrelej a ideálnej lásky mládeneckej podal v svojej Marine. Jeho manželskú a rodinnú lásku poznali ti, ktorí mali príležitosť častejšie v jeho dome sa obrátiť; svár a manželská neshoda tam

nemaly žiadneho prístrešia; k deťom svojim — už dľa svojej prirodzenej povahy — bol viac mäkkým, nežli prísny. V svojom dome, ač jemu samému nikdy na potrebných ku každodennému životu vecach nezbývalo, z väčšej čiastky mával dakoho zo svojej rodiny. O jeho láske oproti priateľom svedčí tá vrelá a úprimná láska, ktorou sa mu i oni odmeňovali. Ja zo svojho tricafšest ročného priateľského s nim obcovania, k dokázaniu toho, jak vzorným bol on priateľom, len to pripomeniem, že za celý ten čas, ktorý sme z väčša v blízkom a osobnom styku ztrávili, nás

uprimný priateľský pomer ani len na okamženie nebol dajakou neshodou a roztržkou narušený. A s tou istou vrelou láskou tiskol k svojmu srdcu vrelému i ostatných svojich druhov a rovesníkov, čo sa im i nedostávalo, jako mne toho šťastia v osobnom spojení jeho priateľstva požívať. Najviac s nim žili krom mňa Aug. Hor. Krémery a z mladších od času jeho úradovania v Radvani nadobudnutých priateľov, Lud. Turzo. S Franciscim prežil dva roky blažených dní priateľstva v Prešporku, s Kalinčákom dva roky v Prešporku a jeden v Halle.

(Dokončenie nasleduje.)

Slovanskí básnici.

Podáva *Pavel Hečko*.

(Pokračovanie.)

Romanopisci veľkoruskí.

Najdôležitejší zo všetkých vetiev písomníctva ruského, je za našich časov román. Pestovatelia jeho pochopili úplne svoj vážny úkol a opustiac obyčajné kratochvílne vypravovanie a romantické líčenie, dali sa v umeleckých prácach svojich pretriasať a nemravné protivy a pomery v spoločnosti ruskej, na jejich šťastnom usporiadaní, vyrovnaní a napravení, blaženejšia budúcnosť ruského národa spočíva. Ruský román prijal s Gogolom smer živej skutočnosti a jeho sa drží; ten istý smer má satyrická lyrika Nekrasova a nim sa nesú i veselohry Ostrovskeho, ale román sa k tomu cieľu najlepšie hodí, súc pohodlnejší nežli verše a prístupnejší nežli divadlo. Tento smer dodáva ruskému románu zvláštny ráz, a úspech jeho ukazuje spolu, jak dôležitým dvíhadlom je on v dejinách vzdelanosti a vôbec duchovného života ruského.

Nik. Gogol bol prvý medzi novovekými spisovateľmi ruskými, ktorý svoj ideál o živote a svete negatívnymi obrazmi osôb nemravných a pomeroch prevrátených vylíčil. Gribojedov to ešte v „*Gore ot uma*“ spôsobom pozitívnym učinil, bojujúc v osobe Ča-

ckého proti týpom podlosti vo veselohre tej vystupujúcim; Gogol nelíči takého zjavného obranca pravdy a dobra, osoby jeho básní sú len rôzne odstieny nemravnosti, ale s takým humorom a odsudzujúcou satyrou nakreslené, že sa tým spolu opak a ideál básnickej krásy, jehož sa čítateľ domýšľa, vysoko povznáša. Gogolov humor je objektívny, vyplývajúci z líčených osôb a skutkov, v jehožto vývine pozorujeme tri stupne, a síce *žart, komiku a satyru*, ktorá vo troch hlavných spisoch jeho: „*Večera na Chutore, Mirgorod a Mertvyja duši*,” sa objavujú. K nim sa pridružuje: „*Revisor a Taras Bulba*.“ Vidno tu všade majstra znamenitého, jehož obdivovať nutno. Krom charakterov najrozličnejších druhov, umie Gogol majstrovsky líčiť mravy mestské i dedinské a prírodu, jeho *Ukrainská noc, Dnieper*, a hradské cesty sú v skutku rozkošné a majstrovské obrazy. Jeho spôsob mluvenia je národný, jako u Krylova a Puškína.

Gróf Sollogub v nemnohých románoch a novelách svojich osvedčil prenikavé oko a vnímavého všestranného i pokojného ducha, ktorý nedávajúc sa unášať fantasii, verne a proste kreslí poznanú skutočnosť. Hlavnie

dielo jeho je: *Tarantas*, potom *Istorija dvúch Kaloš*, *Aptekarša*, *Tri ženicha*, *Šereža*, *Bolšoj svet*, *Priključenie na železnoj doroge* a iné.

A. *Perovskij*, ináč *Pogorelskij*, získal si meno prekrásnym románom „*Monastyrka*“ a zbierkou povestí „*Dvojnik ili moji večeri v Malorossiji*“.

A. *Begičev*, v románoch: „*Semejstvo Cholmskich*“, *Olga* a *Provincialnyja sceny*, vylíčil mravy a rodinný život ruskej šľachty.

A. *Kalašnikov*, spísal „*Doč kupca Zolobova*“, *Artomat*, *Kamčadalka* a iné.

Plodnosťou a umením vynikol *V. Dalj*, ináč *Luganski*, bohatou zbierkou noviel

K predným romanopiscom našich liet náležia: *Grigorovič*, *Turgeniev*, *Gončarov*, *Pisemskij*, *Dostojevskij*, *Krestovskij*, *Uspenskij*, *Slepcov*, *Tolstoj*, *Ščedrin*, *Pečerskij* a *Aksakov*.

Dimitr. Grigorovič, hneď prvou svojou povestou *Anton Goremyka* (biednik), z národného života vzatou vstúpil do radu prvých spisovateľov ruských; je to tragická s pravdivosťou a súcitom písaná historia poddaného sedliaka a jeden z prvých hlasov (r. 1847) vyzývajúci k opravám teraz už prevedeným. Tejto veci sa tykajú i jeho *Rybaki* a *Pereselenci* a mnohé iné z jeho zbierky „*Povesti i razkazy*“.

I. Turgeniev, v „zápiskoch polovníka“ obrátil na seba veľkú pozornosť obecnstva, a svojim pozejším novelám a poviedkam ho naklonil. Výtečné sú jeho povesti: „*Rudin*“, *Postojalnyj dvor*, *Faust*, *Asa*, *Na kamne*, *Otcí i děti*, *Dým*“ a iné.

Ic. Gončarov, preslávil sa hneď prvým románom svojim: „*Obyknoennaja istorija*“ (1847) zo života ruského vzatým: nado všetko znamenitý je jeho opis cesty po mori okolo sveta, pod menom *Fregat Palláda*, o ňomž sa tvrdí, že podobné tomuto dielu sotva ktorá literatúra má. Veľmi obľúbený je i jeho román: *Oblomov*.

A. *F. Pisemskij*, píše objektívnejšie než *Turgeniev* a *Grigorovič*, referuje tak rečeno čitateľovi, čo spozoroval a čo si vybásnil, predmetom jeho je najviac život strednej a drobnej šľachty. Povestné sú jeho romány *Tisíc duší a vlniace sa more* (1863), v ňomž vylíčil život ruský v poslednom desaťročí a

nemilosrdne odokryl všetky krehkosti a podlosti pomerov spoločenských a síce v obraze bezcharakterného šľachtica *Baklanova* a v skupenine jemu podobných. Teraz vydáva povesti *Jekaterinskije Orly* a *Poručík Gladkov*.

F. M. Dostojevskij, jehož duchaplný román *Prestuplenie i nakazanie* (previnenie a trest) vzbudil veľkú pozornosť hlbokým psychologickým líčením sporu medzi chorou myslou a zdravým srdcom.

Grófka de Salies, rod. *Chvoščinská* písala pod menom *Vsevolod Krestovskij* veľmi sa zalúbila románom „*Petrohradskí lenoši*“, knižkou o *sytych a hladných*, a romány *Podzemnyj chod* a zvlášte *Petersburgskija truščoby*“ (pelechy 1867), v nichž sa svet petrohradský v pozakulisovej nahote svojej odokryva.

Gleb Uspenskij, složil rom.: *Medik i pacienti* z národného života vonkovského vzatý, a *novely* dielom vo zbierke *Obrazy z doby jurskej*, nazvané, dielom ale v časopisoch.

V. Slepcov, podal obrazy zo všedného života, *Výjavy z nemocnice*, *Schovanka*, *Trudné časy*, a iné.

Gf. Leon N. Tolstoj, spísal psychologickú autobiografiu v troch častiach: *Detinstvo*, *chlapčerstvo* a *mládenectvo*, a z očíťého svedoctva podal výborný popis *Sevastopol v Auguste a Sevastopol v Dekabre*.

Ščedrin bol pre novelu r. 1848 spísanú do vyhnanstva do *Vjatky* poslaný, pozdejšie do vnútra Ruska. Časopisu „*Vestník*“ podával *Gubernskije očerki*, celý rad majstrovsky maľovaných a veľmi obľúbených obrazov ruského života v mestečku. medzi nimiž vylíčil i rozkolnícke ruské obce, o ktorých po ten čas nebolo svobodno písať, kde objavil mnohé staré obyčaje, pracovitost a bratskú kázeň, odokryl však i mnohý zárodok skazy, ktorý sa z mnohoročného skryvania sa vyvinul.

Melnikov, ináč *Pečerskij*, v povesti *Krasilčikových*, vylíčil stav kupecký plný predsudkov, a v románe *Staryje gody* tie neblahé pedávne časy, v nichž nad poddaným svevoľa šľachtica panovala.

Sergej Aksakov, ctihodný svedok ruského života a vzdelanosti za posledného pol-

storočia, jako by bol po celý život iba pozoroval, stal sa vo vysokom veku miláčkom rus. čitateľstva. Najprv vydal *Razkazy ružejnago ochotníka* (polesného), ktorým sa jedni pre krásnu a podrobnú známosť polesníckeho života, iné zas pre poetický pohľad na prírodu, divili. Od r. 1856 podával v „*Rus. Besede*“ svoje spomienky, ktoré neskôr vo spise: „*Semejnaja kronika*“ sobral a vydal, ktorá stala sa z mnohých ohľadov zaujímavou a dôležitou jako obraz literárneho ruchu tohoto stoletia, nakreslený očitým svedkom a účastníkom.

Kostomarov-ov román *Syn* je spis kultúrno-historický, podávajúci verný obraz života a pomerov ruských zo XVII. storočia.

Z belletristických spisov nedávno zomr. kritika *Družinina*, spomenutí zaslúži *Prošloje leto v derevne*, jako celý rad vytečených obrázkov vonkovského života a novela *Polnička Saksoca*.

N. Skavroňskij, podal v oblúbenom románe *Volja* krásny národopisný obraz juhoruského života.

V najnovšej dobe počína sa i v *Malorusku* literárni duch a činnosť duševnia prebúdzat i zdarne prospievať, zvlášte čo sa poesie týče vyznať nám nutno, že Malorusi v ohlade tomto Velkorusov predčia básnickým géniom, poetickým životom a samým jazykom, ktorý je sám v sebe veľmi malebný a nežný. Už i medzi tými, ktorí nárečím veľkoruským písali, a ktorých na patričnom mieste pomenovali sme, nachodí sa nejedno skvelé maloruské meno. Veľké poetické nadanie vetve maloruskej, dokazuje najlepšie prstonárodné básnictvo samého ľudu, ktoré je v plodoch svojich i veľmi hojné i nadmieru utešené. Z pomedzi žiadneho slovanského ľudu zajiste tolko zbierok národného umodiela nesobierano, jako z prosried tohoto, duchom, citom, svojimi pohľadmi, vierou, obyčajmi a mravy, a preto povestami, básňami a prísloviami tak originálne vynikajúceho ľudu. Preto hodné a záslužné je to, aby si každý slovanský poeta a umelec povšimol tohoto rydzo-slovanského umodiela a oboznámil sa duchoplodami tejto prebohatej vetve rusko-slovan-

skej. Jej básnického génia pisateľ článku literatúre ruskej, menovite o básnictve, Gb., takto opisuje: „Tón maloruských básni je tklivý, elegický, prekladmi do iných jazykov nedostiziteľný a temer nenápodobiteľný, ano povedali by sme, že maloruština je hlavne jazyk básnický, že ani sredmá prósa nemôže sa vzdať jej ozdób. Najhlbšia lyrika ozýva sa z jej epithét a slov zdobnelých.“

Politické osudy, ktoré viac lež za politisćročia boli Malorusku nepriaznivé, sú toho príčinou, že tu tento elegický tón panuje. Sbíeranim piesni, povestí a príslov maloruských, mnohí sa už zaoberali, bez toho, žeby sa povedať mohlo, žeby boli už jejich prebohatý sklad vyčerpali, menujeme tu známejšie práce k vôli použitiu pre slovenských bratov.

Už roku 1819 vysiel v Petrohrade *Opyt sobranija maloross. starinnych pesnej. I. Grebenko* vydal v Petrohrade 1834 *Maloross. prikazki. Ochovčanenko* dva svázky povestí.

Poliaci: *Václav z Oleska a Žegota Pauli*, piesne. *Lukaszevicz* dumky a piesne maloruské.

Roku 1840 vydal *Kupryjenko* v Moskve „*Maloruské povesti a poviedky*.“ toho istého roku vyšla v Charkove *Sbierka maloruských príslov a pripoviedok. Iljkievič* vydal 1841 *Pripoviedky a piesne. Grečulovič* v Petrohrade *Pripovede* 1849.

Najlepšie zbierky ale sú *Maksimovičove piesne maloruské* v Moskve 1827; *Piesne ukrajinské* r. 1834 a *Sbornik ukrajinských piesni* v Kyjove 1849; *Sreznevského Zaporožskaja starina*, epické piesne. *Metlinského národnie južnorus. piesne*.

Krom toho spisovali a vydávali národné piesne maloruské, alebo o jejich dejepisnom a kultúrnom význame písali: *Kostomarov, Kuliš, Afanasjev, Žemčužnikov, Markovič, Negovskij, Šišackij, Storoženko, Kucharenko* a iní. Obzvláštnych zásluh si vo veci tejto dobyt: *Pant. Kuliš* dôkladnými *Zápiski o južnoj Rusi*, menovite objasnením pomeru epických piesni maloruských k historickým udalostiam, ktoré ospevujú. *Belozorský* vo svojom už zaniklom časopise „*Osnova*“ hovorí: „Tieto národné piesne a povesti majú veľký vliv na básnictvo umelé; veľkoruská litera-

túra má nejedného básnika, jehož Ukrajina svojimi piesňami a povestami nadchnula, a v poľskej literatúre bolo toľko jej napodobiteľov, že sa o zvláštnej, básnickej ukrajinskej škole hovorilo.

Medzi umelými alebo učenými básikmi maloruskými vynikli: *Kotljarevskij*, veliteľ Kozáckeho pluku, ktorý sa preslávil výtečnou *travestiou Virgiliovej Eneidy*; on dej básne tejto uviedol na zem ukrajinskú a bohov a a hrdinou jej preobliekol za veľkomožných pánov a panie Kozácke. Báseň táto vyšla v Petrohrade r. 1798, 1809 a indy. Krom toho složil pre poltavské divadlo opery, a síce: *Natalka, Poltarka a Moskal Čarivník*.

Juraj Fedorovič Kvitka, pseudon. *Osnovjanenko* nar. 1778, písal novely a dramata vo veľkoruskom nárečí, potom ale v maloruštine: *Marusja*, vyd. vo Lvove r. 1849, krásna povesť, v nejž nás medzi ľud maloruský uvádza, a prosté mravy kúzlom nenapodobiteľným líči, kúzlo toto v mnohom ohlade už v samom jazyku leží, jako sa o tom sám básnik presvedčil, keď túto prácu do veľkoruštiny prekladal. Ďalej písal romány: *Život a pôvod Stolbikova*; novely: *Božiji deti*; *Služešna Oksana*; *Šelmenko* a operu: *Ivatanje na Gončareve*.

Artemovskij, napísal dakolko výborných komických a satyrických básni, ktoré Malorusi dielom z pamäti znajú.

Kostomarov, v maloruštine pod menom Jeremia Halka píšuci, písal drama: *Sáva*

Čalyj, Charkov 1838, vydal dve zbierky svojich ukrajinských básni: *Ukraj. ballády* 1839, *Kvitka* 1840, tragediu *Perejeslavská noc*. Byronové *Jevrejski spivanki* a *Oleň*, z rukopisu kráľodvorského.

A. Mohyla, složil dumky a piesne, Charkov 1839.

J. Holovacký: *Venok Rusinam*, Viedeň 1846—1847. 2 sväzky.

Krom týchto i mnohí iní zdarne pracovali, najviac sa ale preslávil: *Taras Ševčenko*, ktorý sa tu stal pravým korifejom, kritici prirovnávajú jeho plody pre hĺbokosť citov a poetičnosť obrazov k najlepším prácam Puškína a Mickiewicza. Z piesní jeho ozýva sa čistá láska k prírode, tajemný ból nad zmarenými nádejami, ktorých v živote svojom i svojho národa mnoho videl, a horúca láska k Ukrajine. Časť jeho básnických prác vyšla r. 1846 pod názvom „*Kobzar*“, a najobľúbenejšia z nich je: *Hajdamaki*, opisujúca vražedlné zbúrenie na Ukrajine vedením *Honty* a *Želiznáka*, a *Nevolnik*, lyricko-epická dumka. Z ostatných jeho prác menujeme ešte dumky: *Kavkaz a Ivan Hus* (báseň bohužiaľ ztratená, tiež drama *Nazar Stodolja*, zo života kozáckeho XVI. storočia čerpaná.

Pauten. Kuliš, o poznanie Maloruska, jeho historie a duševného života veľmi zaslúžily, písal romány: *Michajlo Čarnyšenko* a *Černá rada*.

(Pokračovanie nasleduje.)

Prehľad terajších slovenských vzdelavateľných spolkov a verejných knižníc.

Podáva *Eud. Vlad. Obrov*.

IV.

19. Knižnica niekdajšieho „ústavu slovenského“ v Modre.

Zakladateľom tejto knižnice bol Modranský niekdajší ev. farár a profes. Karol Štúr, ešte r. 1844. Nachodí sa v nej 255 sväzkov,

ale dľa „soznamu kníh“ z r. 1865 zostaveného, malo by byť všetkých 344 sväzkov; kam sa ostatné podely, není známo, lež myslí sa, že vyšly následkom otčimskej opatery bývalých gymnasiálnych maďaronských učbárov vnivoč. Od 1. jun. r. m. prevzal knižnicu túto do ochrany pán J. Voda, učiteľ,

ktorý mi sdeluje, že čo len možno bude, urobí k jejích vypátraniu. Pánu Vodovi veru povdační budú za to všetci, ktorí kedysi knižnicu túto ničím napomohli. Na vlastné oči videl som r. 1864, keď som tam štvrtú triedu gymnasiálnu dokonával, jako nešeredno sa z knižnicou tou zachodilo; každý urobil s knihami to, čo sa mu líbilo a nik sa proti tomu neohlásil. Keby bolo tehdaším učbárom niečo na knižnici tých záležalo, nuž by sa len kedy tedy boli ohlásili a o stave knižnice presvedčili. Ale oni sa na to neobzreli, jim to bolo všetko jedno; veď to byly knihy slovanské. V knižnici tejto malo by sa podľa „soznamu,“ mne p. Vodom k prehliadnutiu doposlaného, viac zvláštnejších spisov nachádzať, či ale práve tie nemie sú preč, to neviem.

Ku zveladeniu knižnice tejto prispievali svojimi obeťami, najslavnejší naši mužovia; ba obohatili ju mnohými vzácnymi spisami i bratia Češi a Srby. Menovite viac kníh, knižnici tejto darovali nasledujúci, už zväčša v Kristu Pánu spočívajúci, ale v národe nezapomenutelní mužovia: Kollár, Lud. Štúr, Kar. Štúr, K. Kuzmány, Staněk, Voj. Šafárik, Joz. Šafárik, Palacký, Dr. Ammerling, A. Šembera, K. Belopotocký, J. Pospíšil, Jozefy, Lud. Dohnaný, Ján Kalinčák, Klácel, Ján Kadavý a členovia „ústavu Bretislavského.“

20. Knižnica ev. školy Modranskej.

Pán Jozef Voda, evanj. učiteľ chlapcov, zaviedol r. 1872 medzi svojimi žiakmi zbierku v summe 5 zl. a tak knižnice tejto počiatok bol učinенý. Pánu Vodovi patrí teda prvá zásluha o jej založenie. Keď počiatok bol pojistený, vyzval p. Voda po samom predku p. Jána Izáka, učiteľa dievčienec, aby i on medzi svojimi žiačkami zbierku k tomu cieľu zaviedol. Žiačky tie složily 2 zl. 22 kr. — Po tomto vyzval písomne svojich cirkevníkov. Hlas jeho nezostal hlasom volajúceho na púšti, lež bol korunovaný so 45 zl. Tých 52 zlatých sú teda základom evanj. knižnice školskej.

Do terajšku je v knižnici 220 menších

vätsích sväzkov kníh a k tomu ešte niekoľko zlatých v hotovosti.

V knižnici najznačnejší dar poskytol pán Ján J. Maier, tamojší ev. nemecký učiteľ a horlivý národovec slovenský, darujúc knižnici 30 sväzkov kníh, rozličného obsahu. Vel. p. Jozef Viktorín poslal 5 sv., p. Dr. Zechenter z Kremnice daroval 7 sväzkov; p. Pav. Šimegh, tamojší bývalý knihár 26 sv. Po „slovenskom čítacom spolku“ r. 1847 založenom, ale dosť skoro zaniknutom, sedela knižnica 32 kníh. Okrem týchto, darovali niekoľko kníh pp. Voda, Lichner, L. Babylon, S. Hrodka a niektorí žiaci.

Knižnica objednala 52 sväzkov Šmídových spisov, a nachodia sa v nej všetky v Martine vyšlé spisy. Takmer všetky knihy sú tuho a čisto viazané.

21. Knižnica Senohradská.

Velebný p. Andrej Kmeť, farár Krnišovský, sdeluje mi o knižnici tejto len tolko, že ju on ešte r. 1868, jako tamojší bývalý kaplán bol založil, a že číta vyše 100 čísel rozličného obsahu diel.

22. Cirkevní čítací spolok v Stránskom.

Spolok tento založený je na konci roku 1870, a jedine veľkým namáhaním mladistvého národovca p. Joz. Ďurjana, roľníka v Stránskom, mohol do života uvedený byť, ktorý mal všetkých intelligentnejších ľudí, nevynímajúc ani farára a učiteľa, za nepriateľov a protivníkov pri tomto podujatí. Knižnica spolková pozostáva zo 70 sväzkov zväčša slovenských kníh, ktorú napomohli knihami pp. Romuald Zaymus, farár Bytčický, Jozef Viktorín, far. Vyšegradský a Andrej Truchlý-Sytniansky, redaktor „Orla“, ktorý i svoj časopis spolku už štvrtý rok bezplatne posiela. Na odporúčenie Obrova dostala knižnica spolková 17 sv. kníh, v cene 12 zl. od p. Fr. A. Urbánka z Prahy. Časopisy spolok nepredpláca žiadne, bo jak „Nár. Noviny“ tak i „Slov. Noviny“ dáva údom čítať p. Jozef Ďurjan a ostatnie slovenské časopisy tiež držia v obci nektorí občania.

Spolok, jako mi píšu, veľmi sa nevedadí, lebo údami sú zväčša len odvislí mladší oby-

vatelia; starší, ktorí v domácnosti s peniazmi rozkazujú, sú zväčša odvedení skrz nepravdík, alebo nemajú k čítaniu chuti. V letní čas je počet údov na malý kruh obmedzený, preto sa ani stanovy ku potvrdeniu nepredložily; čaká sa príhodnejšia doba, a spolu rozmyšľa sa, aby spolok tento na „Nedelniu školu“ bol premenený. Bože pomáhaj!

23. Čítací spolok v Sučanoch.

Ešte v januári r. 1872 vypracovali Sučanskí národovci stanovy „Čítacieho spolku“, ktoré potom hneď na to predstreté boli patričnej právomocnosti, odkiaľ, keď došli schválenia, zaslané boli k ministerstvu k potvrdeniu. Medzitým, podľa zákona, že každá korporácia môže započat aspoň svoje čiastočné a počiatočné účinkovanie hneď od času prvého predloženia svojich stanov k potvrdeniu: sriadili tenže „Čítací spolok“ v ev. škole, kde behom celého roku, pravda že pri zápasení s rozličnými prekážkami začiatkov, jestvoval. Len po roku dostali odobrené ale definitívne nepotvrdené stanovy nazpät s poznámkami, jako by sa mali ešte niektoré paragrafy doplniť. I stala sa oprava stanov v smysle týchže poznámok, a hneď sa pristúpilo k úplnejšiemu sriadovaniu spolku, vezmúc si jednu chyžu jedného tichšieho hostinca do prenájmu, najviac z tej príčiny, že sa v škole necítil každý svobodným a prístup do nej nebol za tak snadný považovaný. (?)

Pán zpravodajca poslal mi zprávu túto m. r. na jar. Píše takto: Od týchto čias už to trochu rezkejšie slo, a dá Bôh, že od príducej jasene ešte rezkejšie pôjde; lebo jako náhle dôjdu stanovy definitívneho potvrdenia, budú sa držiavati, v smysle týchže stanov i poučné prednášky. Jasen prešla a dost skoro i druhá tu bude a „Čítací spolok“, jako som sa dozvedel, živorí. Škoda!

Knížnica, ktorá je pri spolku pripojená, ešte málo kníh obsahuje. Z laskavosti p. Fr. Urbánka obdržal spolok 17 kníh v cene 12 zl. Bol pánovi tomu Obrovom odporučený. P. Joz. Viktorín daroval spolku dve knihy.

Predsedom „Čítacieho spolku“ je vzneš. p. senior Andr. Hodža, zápisníkom p. Pav. Kučera, učiteľ a pokladníkom p. S. Skokňa, mešťan. Mimo týchto je ešte 7 členový výbor.

24. Ev. učiteľský spolok s knižnicou dekanátu Novo-Mestského.

Spolok učiteľský dekanátu Novo-Mestského založený bol r. 1840. Pôvod svoj ďakuje jedine horlivosti tehďajšieho dekána vzn. p. Jána Trokana, terajšieho seniora nitrianskeho. Hneď po svojom zvolení za dekána poslal obežník po učiteľoch svojho dekanátu, v ktorom jich vyzýva, „by sa spojili v jednotu ducha a sväzku pokoja.“ Táto jeho horlivosť nezostala bez výsledku, bo ešte toho roku povstal „učiteľský spolok dekanátu Novo-Mestského“, jehož prvou starostou bolo: založiť knižnicu, z ktorej by učiteľstvo čerpalo rozličné známosti, potrebné zvláste učiteľstvu. Ustanovené bolo v prvom riadnom shromaždení, aby každý úd ročne 40 kr. do spolkovkej pokladnice vložil; pomeväč ale táto summa nepostačovala k zapotrebniu väčšieho počtu kníh užitočných, obrátil sa spolok k cirkvi Brezovskej a Myjavskej, prosiac o podporu. S ochotou prispeli tieto cirkve ku svätej veci, pomocou svojou, ba jejích príklad nasledovali i iné cirkve. Knihy sa každým rokom pekným počtom rozmnožily. Roku 1844 stal sa spolok zakladateľom „Matice Českej“, roku 1869 ale „Matice Slov.“ Teraz sa nachádza v knihovni vyše 200 sväzkov kníh. Členov číta spolok tento nateraz 15; 12 riadnych a 3 mimoriadnych, z ktorých každý ročne 70 kr. do pokladnice vpláca. Isté je, že sa behom tohoto roku spojá v jeden spolok všetci učítelia ev. seniorátu Nitrianskeho a tak spolok sa zmožie. Na zdar!

25. Knižnica školská pre Počuvadlo a Baďan.

P. Kar. Straka, ev. učiteľ počuvalský, založil koncom r. 1873 kniž. školskú pre Počuvadlo a Baďan, ktorá dosiaľ obsahuje 50 kníh. Bližšej zprávy som o nej dostať nemohol.

Prehádzky po svetovej výstave vo Viedni r. 1873.

Od Laskamerského.

II.

Západnia polovica výstavného palácu: Amerika, Veľká Britania, Španielsko a Portugalsko, Francúzsko a Švajčiarsko, Italia, Belgicko, Švedsko, Norvežsko a Nemecko.

Predo mnou¹⁾ vyložená stojí celá zemekula. Keď návšteva a nahliadnutie jej čiastok závisí len od môjho rozmaru, idem napred do Ameriky a síce do *Brasílie*.

Dictum, factum!

Vbehnem do prístavu Buenos Aires a ztade prešiel som široké pampas, pralesy, preskočil rieku de la Plata, 720 hodín dlhé hory Andes v chystosti takmer telegrafu, nastreiac do toho nos, čo sa mi práve zaujímavým zdalo. — S mnohými druhými ľuďmi cítim od mladý jakýsi pud ku drahocenným kovom. Blysne mi čosi pred očami, kuknem, nuž tu vo sklennej kasni vylepené drahé kamene a kovy Brasilianske. Žltkavé hlady topasu a dymotopasu (Rauchtupas), diamanty, rýdzo vymité zlato z Minas de Gereas. Pod nohami leží žabícový hlad (Quarzkrystall) s ostrými dokonalými hranami, asi 1½ centa ťažký. Mohol by ho dobre za medzný stĺp vsadiť. Amethysty veľké staby krumple. Dost veľké táble mačacieho blesku (Glimmertafel), oproti Ruskym pravda drobné. Na lavo odiaľto na bočných stupkách vystavené stojá

¹⁾ Práve chystali sme sa v predošlom ročníku započateho svojho článku: „Prehádzky po svetovej výstave vo Viedni r. 1873.“ keď nám pán Laskomerský sdělil, že ponevác „N. N.“ rozsiahle príspevky jeho pre tohto druhu drieb započaté súrnejšie články a iné ďalej uverejňovať a tak dokončiť nemôžu, by sme jich my v našom „Orlovi“ podali. Ochetne vyhovel ideme žiadosti jedného z našich najlepších krásoumných spisovateľov, i, by jednota a hodnota celku narušená nebola, robíme pečiatok s tým, čo už v „N. N.“ uverejnené bolo nadpradúc pojednanie tam, kde sme ho sami v r. IV. „Orla“ zakončili. Väčšia časť pojednania nebola ešte nikde uverejnená. A myslíme, že článkom p. Laskomerského veľmi poslužíme veľactenému obecnstvu svojmu. Red.

málo kým povšimnuté biele skaly „knaury.“ Nuž skala, jako skala, prešiel som i ja 2—3 ráz mimo nich, považujúc jich za material, čím Brazilianci svoje hradské štrkujú. Raz jim bližšie pozrem do tvári — hm! chyba lávky, páni moji, chyba, tie biele skaly sú žabice, husto a bohato čírym zlatom postriekané, až smrdia od zlata. To sú vám Brazilianské „gene“; jaké že ti majú jarce. No, keby naše jarce také boly, jako sú tieto Brazilianske gene, to by sme pár mitrelézok a červených nohavíc viac, dlhov ale voľačo menej mať mohli. No s tak bohatými krajinami naše zlaté žily, z nichž už len tak po troške kvapká, pravda konkurovať v stave nie sú.

Týmto zlato- a drahokamonosným krajom: Gongo-Sono, Tarma, Parana, Uno atď. nazvaným, — oproti stojí škryna so skvelými ženskými šperkami: naušnice, náramnice, reťaze, ihly, vejáre atď. z opálu a tirkizu hotovené; — ba hroma? Čert, nie Kyrkízi, či mám povedať Tirkízi, a čert, nie opále. Veru som sa opálil. Sakraholskí kumštári, domnelé drahokamy sú samé číre chrobáčky a ptáčiky. Tá chrobač v tých šperkoch sa tak ligoce, žeby inácej i sebe múdrejší človek prisahal, že sú to brúsené kamienky. A tie vejáre (Fächer-y) hotovené sú z pestrých ptáčacích pier, ozdobené zlatoskvejúcimi ptáčikami; pravda že sú to nie trskoty ani straky, ale jako svrčok malé, krásne, útle kolibry. Ani oni nežerú chrústov, pajedy alebo mrcinu, ale živia sa jako motýle na kvetoch. Bolo by vám to s úškrtom na viechu. Medzi kopou tej chrobače ležal jeden chrobák s dlhými fúzami jako Šmolka.

Chcel som sa ešte po týchto Brasilianských pralesoch motať, chcel tie vystavené drevá, listy a semená stromov, chcel bavlnu a iné plody obzreť, tu naraz durk —

„Ah! vítaj, — nuž kdeže si sa tu vzal, Janko?“

„Idem, priateľ môj z Chýny.“

„Ach, ešte že z Chýny! — no a ja idem z Brasílie. Dobre. Tak sa stalo.“

Vodiac sa pod pazuchmi, pár krokmi octli sme sa v sev. Amerike, ztade sme zvrtili do Veľkej Britanie (Europejskej) a hneď zase do jej poddanstva *Východnej Indie*. Nám to tak išlo, svety prekračovať, ľahšie, ako keď sa salaš z grúnika na grúnik rediká. A to nota bene všetko pešky. Boly síce panstvá, čo v peňažnom svete na lepších nohách, ako na svojich vlastných podagrových pedáloch stály, čo sa za dobrý groš, a to už ozaj musel byť jako lopata, dali po tomto všehomíre na trojkolesovom stolci od zadku postrkovaní rozvážať.

Chuf! — tu sme teda v Amerike.

Urobila na mňa ten dojem, jaký urobiť mohla na toho, čo čítal Cooper-ové romány „Der letzte Mohikaner“, „Die Ansiedler“ a podobné. Jej tvárnosť je prísna, telo poukazuje ale na čulosť, ohebnosť. Ačpráve v paláci dôstojne zastúpená, preca mozok jej a ramená rozkročily sa vo strojovej sieni. Tam najdeš jej fundament.

Páčila sa mi z bavlny hotovená jaskyňa; v tej by už bol mohol ten v novinách a kalendároch opísaný Novohradský roľník pohodlnejšie za celé 4 mesiace spať, jako tam v skale. Dobré sa to ozaj vynímalo a pôvodne. Mimo toho vzbudzujú pozornosť navštevovateľov balvány kamenného uhlia, železná rúda a piesočníkové táble so šlapajami predpotopných zverov, jakýchsi bradipusov. I pták Moa (*Dinopterus*), obrovský zver, s ktorým sa ešte raz sídeme, kráčajúc pred vekami po blate, svoje pantofle tiež tam odtlačil. Medzitým blato to shustlo a uschlo na tvrdý kameň, a keď sa majiteľ tých štibletňov dávno už pomínil, zostaly jeho stopy pre nás, aby sme zadivené okále na ne vyvalovať mohli. Pozeral som, či odtlaky nevyzrem, ale sa mi nepodarilo.

Že Amerikánci veľa zlata majú, to nám je známo, ale sa s Californiou veľmi nechvastali. Dokázali, jako starí Greci, prednosť železa. Greci pri závodných olympických behoch víťazov neodmenúvali zlatom, lež kusom železa.

Aby ale i hladu za zlatom, „auri sacra fames“ vyhovené bolo, vystavili i z toho vý-

robok, a síce — zlaté perá. Pekná vec, ale pochybujem, žeby sa v našich kanceláriach, čo hneď pri Kremnickom „Münzante“ udomácnily, a čoby hneď v Lubietovskej a Trivodskej maši nie železné, ale so zlatými perami husy liali. Keď sa Španielci v Amerike zaliarli, sháňajúc sa za zlatom, nevinní Amerikánci, netušiac Europčanmi zlatu pripísanú cenu, a mysliac, že týchto kone, ktorých povaha jim vtedy tiež neznáma bola, tak jako jich páni zlato hltat budú, sypali jim korytkami zlato do kreptuchov, aby žrali. Tomu sa my smežeme, a často, veľmi často i my od Amerikáncov odchodnejšie nerobíme.

Ďalej, poďme ďalej do *Veľkej Britanie*.

Ráz V. Britanie je jakýsi vážny, povedal bych matematický!

Vyobrazenie povedomia svojej sily, založené na prísnom, ale kupeckom kalkule. Čo sa strojnietva týka, stojí súper pri boku Ameriky. Všetko dobre premyslené, chladným rozumom vyvarené. Takto sa predstavuje Veľká, a veru veľká Britania. Pazúry má náležite vyvinuté, a v týchto pazúroch, čo sa kupectva týka, drží celý svet utlumený. A keď tu i tu nevedie monopol, je preca princípálom a tí druhí sú compagnoni, lebo tovaryšia alebo práve mu podriadení učňovia, ktorých dla rozmaru vykäckovať môže.

Specialnú pozornosť, prejdúc mnohočetnú výstavu vlnených látok, vzbudila kostra spomenutého ptáka Moa z Austrálie. Kostra tohoto ptáčka vytiahnutá, čneje asi na 7 stóp do výšky. Keby ten na lep sadol!

Nová Seelandia vystavila najmä z ethnographie podivné veci. Mimo potravnín vzbudzuje pozornosť zbroj Maurských obyvateľov. Zvláštne sú vražedné nástroje, sekery z dreva, podoby lopát s vykrojeným jedným bokom, ostrohranaté. Nevedel som si vysvetliť, jako si týmito lopatami hlavy krátia. Presvedčenia o jich praktičnosti si nadobudnúť, som ani žiadosť ani povolania vo mne necítil.

Bohatá východnia *India* so svojimi plodmi a mythusom nezostala tiež v pozadí. Kroj, zbraň, domáce náradia sú pozoruhodné. Bývanie Indického Nabob-a je báječnou náherou vystrojené.

(Pokračovanie nasleduje).

Literárne, umelecko-vzdelanostné dopisy.

Z Kláštora pod Zniovom. Viem, že zavďačím sa et. obecenstvu nášeho bystrého a zaujímavého „Orla,“ keď podrobnejšie opíšem mu zriedkavú a pritom veľkolepú slavnosť, jakej po tieto dni boli sme svedkami v tom bohu- i rodumilom Podznieve našom. Myslím slavnosť polozenia základného kameňa sam. katol. gymnasia, ktorá slavnosť z vážnych príčin z 12. na 19. apríla bola preložená.

Je to divná vec, že práve v tom čase, keď my prikróčiť mali sme k tak veľavýznamnému aktu, zastupiteľstvo susednej stolice prijalo famózne, len tože zastupiteľstvo kompromittujúci návrh, zakročiť u vlády cieľom zrušenia, poľahke „pretvorenia“¹⁾ slovenských troch gymnasií pre, vraj, panslavistický smer týchže. Nevieť, s jakým svedomím mohli takéto uzavretie vyniesť ľudia, ktorí účinkovanie našich gymnasií ani z ďaleka nepoznajú a poznať ho ani najmenej nevnasnažujú sa. Medzitým i tento nerozmyslený skutok zvolenského výboru bude mať práve protivný výsledok. Potlačíť gymnasia nedovedú, lebo by najprv potlačiť museli zákon, na ktorého pôde ony pevne stoja; rozhorčia však obecenstvo a povzbudia k novému napínaniu síl, k novým obetiam na oltár bohumilej osvety. Je to, môžem bezpečne tvrdiť, viacej agitáciou *na* nás nežli proti nám.

Po tejto odchýlke vráťme sa k nášemu predmetu.

Viac nežli tá famózna Grünvaldiniáda znepokojovala nás tá nemilá okolnosť, že celý týždeň pred slavnosťou bolo počasie najvyšš nepriaznivé, čo istotne našej slavnosti na veľikú ujmu byť mohlo. Avšak jako keby prozretelnosť Božia sama svoju úľubu nad posvätným aktom kresťanskej lásky a osvety bola chcela dať na javo, vyjasnilo sa v nedeľu ráno zachmúrené nebo, mladé, jarnie slniečko vyblesklo zpoza mrakov a svetilo i hrialo celý deň.

Sama slavnosť započala sa v hornom ináč farskom kostole službami Božími, ktoré

vysokodôst. pán opát a predseda gymn. patronátu *Ján Gottschár* pod infulou a pri početnej assistencii kňazskej odbavoval; na chôre predniesla gymn. mládež pri pomoci niektorých pp. učárov a žiakov miestnej praeparandie veľmi zdarile jednu z Egryho figurálnych omší. Po odspievaní evanjeliuma vystúpil náš zápalu plný, oblúbený rečník a kazateľ, p. *Fr. Sasínek*, na kazateľnu a vezmúc si za motto tie vznešené slová: „Ja som dobrý pastier,“ s posvätným zápalom predniesol hlboký význam prítomnej slavnosti a dôležitosť i nevyhnutnú potrebu gymnasiaľného vzdelávania vôbec. Veľmi vhodne a dojmave vyzdvihol moment, že ideme klásť základný kameň ku chrámu kresťanskej osvety na tom pamätnom mieste, kde zrodil sa veľiký biskup a následník na arcipastierskom stolci Methodovom, *Jozef Kluch*, ktorému takýmto spôsobom dosane sa najprimeranejšieho, najvýznamnejšieho pomníku.

Po službách Božích hnul sa nesmierny zástup ľudu v slavnostnom sprievode ku blízkemu stavániu, kde už prichystaný a v sviatočnom odeve poobliekanými múrami obklopený bol balván, mavší byť spustený do vykopaných základov. Nemalého pôvabu dodával slavnostnému sprievodu pekný venček početných spanilých devíc kláštorských, ktoré aby i zo svojej strany osvedčili iskrenný súcit k významnému dielu kresťanskej a národnej osvety, všetky sta družičky bielym rúchom odené, dostavily sa k sviatočnému aktu. —

Doraziac na miesto, najprv zaspievala gymn. mládež vo štvorhlase velebnú pieseň „Modlitba“ od F. Pivody; potom mal vysokodôst p. Pontifikant veľavýznamnú reč, v nejžto dôraznými slovy vylíčil, jako my Slováci, od celého sveta súc opustení, na nikoho nemáme sa spoliehať, jako v prvom rade na Boha, potom *na samých seba, na svoju vlastnú pomoc*; dielom dobročinnosti a *samopomoci* slovenskej, že je i kláštorské gymnasion, jehožto budovu zakladáme; avšak mnoho obetí od každej horlivej slovensko-katolíckej duše požaduje sa ešte k tomu, aby i ústavu budú-

¹⁾ Má stáť „zpotvorenia.“

nosť sa zabezpečiť i budova dostavená byť mohla; nádeje sa však, že prebudení slovenskí katolíci, nahliadajúc vznešenú úlohu gymnasia, jeho nezbytnú potrebu jako pre cirkev tak i pre národ a vlasť, neustanú vo svojich obetiach, ale naopak napnú všetky sily svoje, aby dielo, už doteraz tak znamenité ovocie preukazujúce, na česť a slávu Božiu, ku spase národa a vlasti i dôstojným spôsobom dovŕšené i pre budúce časy zabezpečené bolo; Bôh každú obeť mnohonásobne odplatí, keď nie časne teda istotne večne.

Po znamenitej tejto reči nasledovalo obvyklé vysvätenie miesta a kameňa. za čím nasledovalo udieranie kladivom. Vykonával sa tento zriedkavý akt s hlbokým pohnutím mysle a nejednomu videl som oko svlažené slzou nevyslovnej radosti, slzou posvätného nadšenia a nezvyklanej nádeje v krajsiu budúcnosť . . .

Udieranie na kameň dialo sa týmto poriadkom: najprv Potifikant a prisluhujúce kňazstvo, potom gymn. učbársky sbor, mestské predstavenstvo, žiactvo, obecnosť. Z výpovedí, ktorými udieranie sprevádzané bolo, najviac ma dojala Sasinkova, ktorý povýšeným, ďaleko rozliehajúcim sa hlasom zvolal: „Pán Ježiš Kristus povedal Petrovi: Ty si skala, a na skale tejto postavím svoju cirkev a brány pekelné nepremôžu ju. A ja hovorím k tomuto kameňu: ty si skala a na skale tejto postavíme naše katolícke gymnásium, prosiac Boha všemohúceho, aby brány pekelné nepremohly ho!“ Sotva vzdialilo sa duchovenstvo, tu zavznajú dojímavé zvuky krásnej hymny našej: „Kto za pravdu horí,“ a velebné hlaholy tie z tisíc redolubným citom rozvlnených prs plynúce, rozliehaly sa povetrím široko ďaleko . . .

Pripomenúť musím, že hostov mali sme veľký počet z blízka i z ďaleka: z Liptova, z Oravy, z Trenčianskej atď.; avšak so zvláštnou povďačnosťou pripomenúť musím početných hostov zo susedného sv. Martina, menovite pp. gymn. učbárov a „Sokolov,“ ktorí poslední, pod vedením nevyrovnaného sbormajstra *Janka Kadavého*, nasledovavší spoločný, mnohými nadšenými zdravicami oko-

reňovaný obed, svojim junáckym spevom obveselovali.

Večer bolo divadelné predstavenie. Hral sa „Kocúrkovský bál,“ veselohra od Paulinyho. Nejedem ct. obecnosť dlhým opisovaním unúvať, keď snad som i dosiaľ trpezlivosť jeho už vyčerpá. Nemôžem však mlčaním pominúť, že k veľkému našemu potešeniu videli sme na skromnom našom javišti po prvýraz vystúpiť: pani Ž. Izákovu, ktorá svoju dlhú rolu (pani Szalmássy) s neobyčajnou precíznosťou a eleganciou previedla; potom sl. Fani Zachar, ktorá síce mala malý zástož (Kačenka, dcéra Suchodolskej), avšak už z tohoto prvého vystúpenia súdime na znamenitú spôsobilosť hereckú, a my by sme si zo srdca želali, čím častejšie uvidieť môcť jej mladistvú postavu na zniovskom javišti.

I ostatne ženské zástože boli i veľmi primerane rozdelené i dokonale prevedené. Hraly nasledujúce panie a slečny: Gabriela Majer (Maria, dcéra Szalmásskina), Pavlína Malíška (Suchodolská), N. Fiedinger (slečna Pomady), Katinka Zachej (Lízika). — Podobne i mužské zástože non plus ultra boli prevedené. Hrali tito páni: G. Izák (Kalina), A. Pric (syn Kalinov), J. Zachej (bar. Hungersberg), A. Pietor (gr. Zalay), Dérer (Szirtháry), J. Smetana (Ignác), J. Hummel (Andriš) a Vojtiak (Šmuľo). — Jak spokojné bolo obecnosť, vidno z toho, že keď opona zpadla, povstal v obecnosť nesmierny potlesk a volanie na slávu, čo neprestalo, kým opona sa nevyhrnula a herci neukázali sa ešte raz rozjarenému obecnosť. — Po divadle bola tanečná zábava.

Tak sme my tuná ztrávili tento pre nás zajiste prepamätný deň.

Jaroslav Zújovský.

Viedeň, začiatkom mája. (Slavnosť J. Kollárova.) Ct. pane redaktor! Ponáhľam sa vám sdeliť, že dňa 25. apríla oslávil slovenský akademický spolok vo Viedni pamiatku prvého vydania Kollárovej „Slávy dcéry“ v malom tereme hudobnej spoločnosti spôsobom veľkého básnika celkom dôstojným. Dlho pred započatím akademie naplnily sa miestnosti zdejšie slovenskou intelligenciou tak, že sotva stačily, umiestiť tých, ktorí

pamätliví súc zásluh, ktoré si zvečnelý básnik o národ náš získal, početne sa sošli, aby oslávili pamiatku jeho diela, ktorým tisíce nových bojovníkov našemu národu prebudil. V tereme, kde v popredí u prosred bujnej zeleni poprsie Podtatranského pevca vavrinom ovenčené sa skvelo, zahájená bola po 8. hodine akademia slavnostnou ouverturou, ktorú koncertný majster pán Vojtech Michna k tomu účelu složil a akad. spolku venoval. Overtúra prevedená bola presne známou kapelou pluku veľkokn. Konstantína, i došla od všetkých prítomných hlučnej pochvaly tak, že musela byť opakovaná. Nadaný jej skladateľ bol niekoľkokrát vyvolaný. Pán Jar. K. Maška predniesol proslov, složený členom spolku p. B. Bydžovským, kde vzletnými slovami sa líčia snahy Kollárova o prebudenie národa a o zjednanie platnosti myšlienke všeslovenskej, najprv oslávencom vyslovenej. Slov. spev. spolok predniesol zdarne kantátu, ktorú sbormajster p. prof. A. Förchtgott-Tovačovský na dve znelky Kollárova složil a akad. spolku venoval. Táto kantáta, vynikajúca rýznosťou a lahodosťou nápevu, rozjarila prítomných, ktorí zaslúženou pochvalou slavného skladateľa odmenili. Ďalšie sbory „Ratna pjesma Kosovska“ od Utešenoviča a „Píseň jinochů“ od Tovačovského, prednesené s touže presnosťou, dosiahly hlučného potlesku. Pani Helena Barkovičová zaspievala ariu z opery „Ernani“ od Verdiho a srbskú národnú pieseň „Ty plaviš zoro,“ ktoré prednesenie získalo pani speváčke zaslúžilého uznania všeobecného. Pán J. Vsetečka podal vo svojej prednáške „Slávy dcéra a jej básnik“ nástin života a pôsobenia Kollárova, majúc na zreteli najmä „Slávy dcéru“ a ruch, ktorý tehďajšieho času v literatúre československej spôsobila.

Po akademii nasledovala voľná zábava pri hudbe pluku veľkokniežata Konstantína, ktorá doviedla osobným riadením kapelníka p. Schrolla prítomných výborným prevedením

kusov upútať. Zvláštnej obľuby došly „Silvestrova noc,“ skladba z národných piesní od Schrolla a koncertné variácie na ruskú národnú pieseň „Krasnyj sarafan“ pre flautu od Heinemayera.

Slavnosť táto ostane u všetkých prítomných v stálej upomienke, lebo nepamätujeme sa, žeby niekde bola bývala inteligencia slovenská tak početne zastúpená, jako tu. Videli sme medzi inými J. E. p. ministrov Jirečka a Habětnka, J. E. Becka, prof. Šemberu, rytiera z Neubauerov, referenta grófa Laurenciho, dvor. rad. Utešenoviča a Radibojoviča, poslancov na ríšskej rade Ciencialu, Paulíkova a nektorých iných rusinských a poľských poslancov. Tiež telegramy boli zaslané a síce akad. spolkom v Prahe, v Brne a vo Lvove, z Vajmaru od dcéry Kollárovej Ludmily atď.

V nedeľu na to podnikol akad. spolok na sv. Marx-ský cintor, kde pozostatky zvečnelého oslávenca v cudzej púle odpočívajú, vychádzku, na ktorej sa zdejšie české spolky v hojnom počte súčasťnily. Jednoduchý pomník básnikov pokrytý bol vencami, ozdobenými slovenskou trikolorou, ktoré venovali zdejší „Sokol“, „Žižka“, „Lumír“ a „Akad. spolek“, na ktorého vkusnej trikolore, ktorú sl. Šemberova darovala, čítať bolo nápis, zlatým písmom vyšívaný: „Akademický spolek pamätce Kollárově.“ Dojímavými slovami pripomenul pán J. Vsetečka zásluhy a útrapy, ktoré musel básnik pre národ svoj za života znášať. S myslou pohnutou, s predsavzatím uprimným „pracovať na národa roli dedičnej“ odobierali sa účastníci z miesta, ktoré chová v sebe muža, jaký nerodí sa každého veku.

Nemožno mlčaním pominúť snahu „Akad. spolku,“ aby zachoval zavesením dasky pamätný dom v Ungargasse, Landstrasse, kde Kollár žil a umrel. Bohužiaľ, nemala snaha tá výsledku. Domáci p. Diamantini odoprel rozhodne svoje prívolenie.

Literárne, umelecko-vzdelanostné zprávy.

Letopis Matice Slovenskej. Roč. XI. Sväzok I. Sostavil Viliam Pauliny-Tóth, podpredseda Mat. Slov. Matičných spisov číslo 35. Turč. Sv. Martin. Knihhtlač.-účasť. spolku. 1874. Veľká VIII. Str. 128. Cena 80 kr. Obsah sväzku tohto je a síce časti A., t. j. Pojednania vedecké a poučné: Prehľad jastrabníkov okolia zem.-podhradského, od Joz. Lud. Holubyho; Či ozaj Árpád a nie sv. Štefan opanoval Slovensko, od Fr. Vit. Sasineka; Dačo o zemiakoch, od dr. Gust. K. Zechentera; Maďari pred opanovaním terajšej vlasti, od Jonáša Záborského; Marek Myslenovič, od Frant. V. Sasineka; Listiny Turč. Sv. Martina, sdeluje Fr. V. Sasinek; — časť B. obsahuje: Pokračovanie činnosti Mat. Slovenskej.

Eudová bibliotheka. Ročník I. Spisy Kríštofa Schmidu Prekladá a vydáva Cirkevno-literárna slovenská škola na úsr. semenisku peštianskom. I. Dvaja bratia; II. Drevný kríž. V Budapešti. 1874. Tlačou „Minervy“ I. uhor.-slov. účasť. knihhtlačiarne. XVI. Str. 118. Cena ?

Sborník slovenských národných piesni, povestí, prisloví, porekadiel, hádok, hier, obyčajov a povier. Vydáva Matica Slovenská. Sväzok II. Sošit I. Mat. spisov čís. 36. Rediguje Pavel Dobšínský. Turč. Sv. Martin. Tlačou knihhtlač.-účasť. spolku. 1874. Veľká VIII. Str. 144. Cena 1 zl. 50 kr.

Cesta ces Turecko a Egypt do Svätej Zeme. Sdelil Daniel Sustek, stolár. Vydala Matica Slovenská. Mat. spisov čís. 37. Turč. Sv. Martin. Tlačou knihhtlač.-účasť. spolku. 1874. Str. 84. Cena 30 kr. — Kto ale naraz dá 50 kr., dostane behom tohto roku ešte i druhú podobnú knižočku. K dostaniu je u spravy Matice Slovenskej v Turč. Sv. Martine a u Eugena Kréméryho, knihkupa v Baňskej Bystrici.

Venček slovenských národných piesni. Pre školy uvil a vydal Karol Ruppeldt, učiteľ vyššej dievčenskej školy a riaditeľ spev. spolku „Tatran“ v Lipt. Sv. Mikuláši. Sväzok prvý (dvojhlasný). V Prahe. 1874. Nákladom vlastným. Tlačou Rohlička a Sieversa. XVI. Str. 64. Cena 50 kr. Kto 10 výtiskov odobere, dostane jedonásty nádvkom. Priateľom spevu slovenského zavďačil sa pán vydavateľ veľmi jedinkým týmto v obore slovenskej hudobnej literatúry dielkom svojim.

Úplné domácí lékařství. K užitku lidu našeho sepsal Med. Dr. Vil. Šel, praktický lékař. V Praze. Nakladatel Frant. A. Urbánek, kněhkupec. 1874. VIII. Str. 230. Cena 1 zl. 50 kr.

Všetky tieto spisy odporúčame snažne ct. obecnstvu svojmu.

Listáren redakcie a administrácie.

P. A. S. O. v B. Práce Vaše budú nám vždy milé. Pošlite. Ohľadom V. ste zle informováni je to náš človek. — P. K. R. v L. Sv. M. Blahozelám! Piš častejšie o vašich zábavách. — P. J. K. v B. Chybujete Vám ešte nečo z „O.“? — P. L. B. v P. a K. B. yo V. Spolok Váš dostane „O.“ za polceny. — P. D. L. v T. Prečo nám o Vašich div. predstaveniach nepíšete? — P. A. Č. v Litoměřicích. Časopis riadne sa Vám odosiela, chyba musí byť na pošte. — P. H. B. v O. Listovne; mládež slovenská nenie oproti Vám ľahostajná. Netratte nádeju! — P. B. v J. a M. K. v P. Práce pošlite. — Miloslav v Budapešti. Stane sa. Prácu pošlite; pište ju však tak, aby sme ju mohli v páde potreby opraviť. Latinský sloh nemôže sa zňašať s duchom slovenčiny. Nám je smerodajná živá reč ľudu, najmä národné

spevanky a povesti; čítajte jich usilovne. Slovy „ešte“ je správnejšie, bo „ešce“ uživa sa len v nektorých pod- a rôznorečiach. Dobře by bolo prestudovať Dobrovského, Jungmanna a nášho M. Hattalu. — P. P. H. v Ž. Jako ste mohli přijst na tú myšlienku? Nám veru ani zďaleka nenapadlo „oslavovať krásnu svobodu, jakú povestný trojlistok Danton, Robespierre a Marat guillotinou francúzsku krajinu oblažit chcel.“ Myslite, že nesvobodno negativnými obrazy mravnost, vznešenost a idealnost odporučat? Či možno Shakespeara, Dantea, Göthea, Gogola, Turgenieva atď. zatratit, že predstavovali obecnstvu obrazy osôb nemravných a pomerov prevrátených, by tým vznešenost pravdy a dobra tým zlarnejšie na úslnie vykúzlili?! Ostatne mohli ste sa už dostatočne presvedčit, jakým smerom kráčame. „Recht“ čítame.

Predpláca sa u redakcie a administrácie v Prievdzí (Privigye):

Celoročne 4 zl., poloročne 2 zl. r. č. Študujúca a remeselnícka mládež, i chudobní učítelia obrdzia „Orla“ za 2 zl. r. č. Roč. II. III. a IV. „Orla“ možno dostať po 3 zl., mládež po 2 zl. — „Orlo“ vychádza vo 12 sošitoch, 4—5 hárkov silných, každého mesiaca na veľkej štvorke.

Majitel a vydavatel Andrej Truchlý-Sytniansky. — Knihhtlač.-účasť. spolok v T. Sv. Martine.